

Samhällsekonomisk och kvalitativ utvärdering

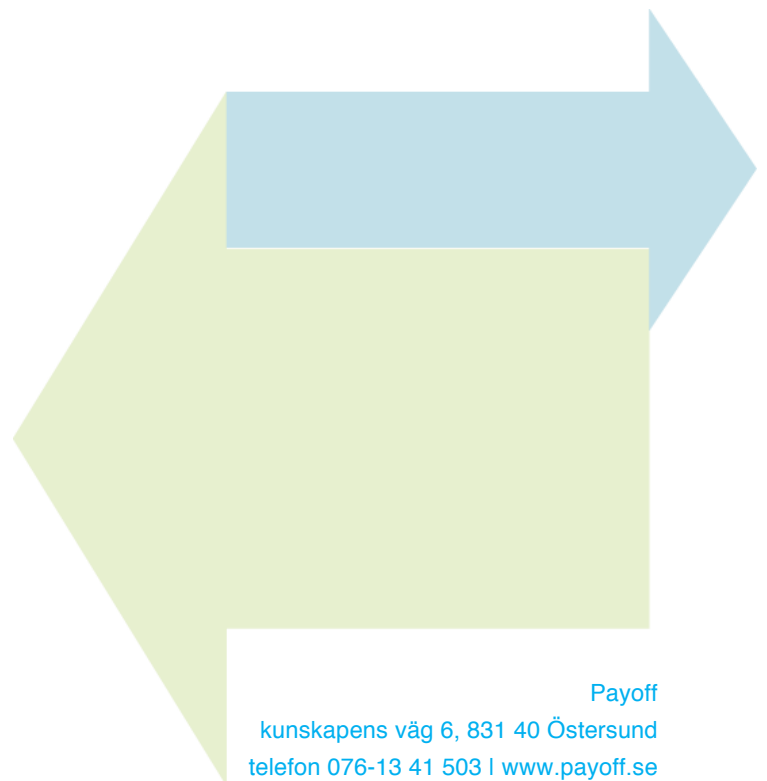
Projekt KAK – Kunskap, Arbete, Kvalitet

Ett samverkansprojekt mellan
kommunerna Köping, Arboga och Kungsör

På uppdrag av Kungsörs kommun

Rapport 2016-02-17

Payoff utvärdering och analys AB

Innehåll

ETT SAMVERKANSPROJEKT MELLAN	1
KOMMUNERNA KÖPING, ARBOGA OCH KUNGSÖR	1
PÅ UPPDRAG AV KUNGSÖRS KOMMUN	1
PAYOFF UTVÄRDERING OCH ANALYS AB	1
INNEHÅLL.....	2
SAMMANFATTNING	4
PROJEKT KAK – KUNSKAP, ARBETE, KVALITÉ.....	10
MÅLGRUPP	10
SYFTE.....	10
MÅL.....	10
SAMHÄLLSEKONOMISK UTVÄRDERING	12
SAMHÄLLSEKONOMISK UTVÄRDERING – VAD INNEBÄR DET?	12
NYTTOSAM - MODELL FÖR SAMHÄLLSEKONOMISKA UTVÄRDERINGAR	12
RAPPORTENS STRUKTUR FÖR DEN SAMHÄLLSEKONOMISKA UTVÄRDERINGEN	13
PROJEKTETS KLASSIFICERING	14
EKONOMISK ANALYS	15
SAMHÄLLSEKONOMISK POTENTIAL OCH VERKNINGSGRAD	16
INTÄKTER.....	18
KOSTNADER FÖR PROJEKTET	19
RESULTAT/LÖNSAMHET	20
KÄNSLIGHETSANALYSER	22
JÄMFÖRELSE MED LIKARTADE INSATSER	23
SAMMANFATTNING AV DEN EKONOMISKA ANALYSEN	27
PROJEKT KAK RESULTAT OCH MÖJLIGA EFFEKTER.....	28
KVALITATIV UTVÄRDERING	32
UPPDRAGET	32
HUR HAR INTERVJUerna GENOMFÖRTS?	32
URVALET AV RESPONDENTER.....	32
BEDÖMNING PÅ SEXGRADIG SKALA.....	32
PROJEKTLEDARNAS UPPFATTNING	33
HANDLEDARNAS UPPFATTNING	36
DELTAGARNAS UPPFATTNING	41
SLUTSATSER OCH SAMMANFATTNING.....	50
TILL SIST	54
BILAGOR	55
BILAGA 1. PROJEKTLEDNINGENS REDOVISNING AV PROJEKT KAK	55
BILAGA 2.....	61

BILAGA 3 ..... **61**

Sammanfattning

Utvärdering av projekt KAK

Payoff har fått i uppdrag av att dels utvärdera de *samhällsekonomiska effekterna* av projekt KAK, dels *utvärdera hur deltagarna, handledarna och projektledarna uppfattat insatsen*. I denna rapport redovisas resultatet av bägge utvärderingarna.

Projekt KAK genomfördes under åren 2013 till 2015. Projektägare var socialförvaltningen i Kungsörs kommun som genomfört projektet i samverkan med Arboga och Köpings kommun. Målgruppen var individer utan arbete, som var aktuella inom någon av kommunerna Köping, Arboga och Kungsör och som riskerar eller var långvarigt beroende av försörjningsstöd.

Projekt KAK har varit ett intressant projekt att utvärdera. Projektet har använt möjligheterna att istället för att individerna får ett "passivt försörjningsstöd" erbjuda en anställning i kommunal regi. En relativt unik insats som är intressant genom att den skapar goda förutsättningar att arbeta offensivt med arbetslivsinriktad rehabilitering med parternas egna resurser. Det skall bli intressant att om möjligt följa upp vilka långsiktiga avtryck som projektet skapar strategiskt och strukturellt för myndigheterna och hur deltagarnas egenförsörjning påverkats.

I denna sammanfattning och i rapporten redovisas först den samhällsekonomiska utvärderingen, därefter den kvalitativt inriktade utvärderingen och till sist slutsatser, analys och några frågor och funderingar riktade till projektägare och parterna som skall ligga grund för att ta vara på det som uppnåtts i projektet.

Samhällsekonomisk utvärdering visar på projektets ekonomiska nytta

Utvärderingen av projektet baseras på ett urval av 59 deltagare som avslutat projektet och där det dessutom för huvuddelen gått 12 månader efter projektavslut. Denna rapport bygger på hur situationen förändrats för dessa deltagare vad gäller försörjning och resursförbrukning. Redovisningen av den ekonomiska nyttan för samhället, parterna och deltagarna utgår från dessa 59 deltagare. *Observera att deltagarna i urvalet kommer från samtliga kommuner, men är inte jämt fördelade mellan kommunerna. Beräkningarna och redovisningen i denna rapport bygger på samtliga 59 deltagare.*

Fokus i den samhällsekonomiska utvärderingen är dels vilka samhällsekonomiska resultat och effekter som skapats för samhället, aktörerna och individerna, dels vilka möjliga strategiska och strukturella effekter som på sikt kan skapas av projektet.

Intäkterna efter ett år är 4 mkr på *samhällsnivå* för de 59 deltagarna som ingår i utvärderingen, motsvarande 67 000 kr per deltagare och år. Under förutsättning att deltagarnas situation inte förändras vad gäller resursförbrukning och egenförsörjning kommer projektet att skapa intäkter på motsvarande nivå även i fortsättningen. Det innebär att projektets kostnader, som finansierats av kommunerna och Samordningsförbundet i Västra Mälardalen, beräknas vara återbetalda till samhället efter 27 måna-

der, drygt två år. Den relativt långa återbetalningstiden beror på att kostnaderna för projektet inkluderar Arbetsförmedlingens lönesubventioner, motsvarande drygt 5,7 mkr.

Det finns dessutom en stor potential till ytterligare förbättringar och minskade kostnader om flera av deltagarna kan öka sitt framtida arbetskraftsdeltagande och minska sin resursförbrukning. Detta kan t.ex. ske genom att fler deltagare kommer i ett arbete eller att de som redan är i arbete ökar sin produktivitet. Dessutom finns det deltagare som studerar i efterläget och som genom dessa ökar sina möjligheter till egenförsörjning.

För *kommunerna* skapar projektet intäkter och är lönsamt efter en månad. Kommunens kostnader för försörjningsstöd minskar med drygt 4 mkr och även kostnaderna för omsorg och handläggning. Kommunen har dessutom ökade skatteintäkter främst genom att ett flertal av deltagarna kommit i ett arbete genom projektet. Sammantaget är intäkterna efter ett år 6,1 mkr, motsvarande 103 000 kr per deltagare. Huvuddelen av lönen till deltagarna har bekostats av kommunerna. I beräkningarna för utvärderingen har denna kostnad inte tagits med därför att vi räknar med att den nytta deltagarnas gjort motsvarar skillnaden mellan lönekostnaderna och besparingen av försörjningsstödet.

Västmanlands läns landsting påverkas positivt genom projektet. Det sker i första hand på grund av ökade skatteintäkter genom att deltagarna ökat sitt arbetskraftsdeltagande. Kostnader för vårdinsatser har även minskat något. Sammantaget efter ett år är intäkten 605 000 kr, motsvarande 10 000 kr per deltagare. Landstingets kostnader är återbetalda efter sju månader.

Försäkringskassan har genom projektet minskat sina kostnader för olika utbetalningar och handläggningar av dessa. I den här typen av projekt är detta ett relativt vanligt resultat genom att flera av deltagarna genom projektet har kommit vidare i sin arbetslivsinriktade rehabilitering.

För *Arbetsförmedlingen* har projektet inneburit en rejäl kostnadsökning genom olika insatser och subventioner, vilket är en naturlig följd och helt i linje med Arbetsförmedlingens uppdrag i denna typ av projekt där insatsen är att deltagarna skall vara i ett arbete. Arbetsförmedlingen resurser och finansiering har möjliggjort denna satsning tillsammans med kommunerna som stått för den icke-subventionerade delen av lönen.

Deltagarna har i genomsnitt ökat sin disponibla inkomst med 2 000 kr per år främst genom att flera av deltagarna kommit i arbete. Efter avslut har individen fått rätt försörjning och rätt insats, vilket är ett mycket viktigt resultat att lyfta fram genom denna typ av projekt oavsett i vilken riktning som utvecklingen skett.

Ekonomisk nytta i ett vidare perspektiv

Genom att genomföra några känslighetsanalyser kan vi se hur investeringen, kostnaderna för satsade resurser i projektet, påverkas om vissa variabler förändras. Den första analysen utgår ifrån att bara 75 procent av det uppnådda resultatet kan hänföras till insatsen i projekt KAK. Denna känslighetsanalys visar att projektet är samhällse-

ekonomiskt lönsamt även om 25 procent av de positiva effekterna räknas bort. Återbetalningstiden ökar då från 27 till 36 månader på samhällsnivå genom att intäkterna minskar med cirka -1 mkr. Detta är ett sätt att testa hållbarheten eftersom denna typ av utvärdering inte går att jämföra med en kontrollgrupp.

Ett annat sätt att undersöka resultatet är att utesluta två extremvärden, högsta och lägsta utfallen för deltagarna i urvalet. Det innebär att intäkten minskar från 4 mkr till 3,2 mkr, per deltagare -81 000 kr och -94 000 kr.

Ytterligare en analys går ut på att se projektet som en social investering istället för en kostnad. Genom att skriva av projektkostnaderna på tre år istället för att belasta projektets resultat med hela kostnaden år ett kan vi se att den samhällsekonomiska lönsamheten år ett förbättras från -4,8 mkr till 1,1 mkr. Per deltagare -81 000 kr och 18 000 kr på kort sikt ett år.

För att kunna bedöma projekts ekonomiska resultat ytterligare har vi jämfört det mot liknande projekt som vi har i vår databas. Där kan vi se att projektet har en längre återbetalningstid och en marginellt högre åtgärdskostnad än andra, liknande projekt. Projektets verkningsgrad, ett mått på hur mycket projektet minskat kostnaderna för utanförskapet, ligger i nivå med jämförbara projekt. Lönsamheten ligger nästan i nivå med jämförbara projekt.

Jämförelsen är i första hand tänkt för att visa på vilken spännvidd som finns i det ekonomiska utfallet mellan olika projekt som har relativt liknande förutsättningar. Eftersom en målgrupp i utanförskap kan ha mycket vitt skilda förutsättningar, bl. a. genom att parternas resurser och kompetenser ser olika ut, arbetsmarknaden skiljer på respektive ort och många fler aspekter inte går att väga in på ett relevant sätt skall resultaten av jämförelsen tolkas med försiktighet. Redovisningen ska i första hand ligga till grund för att diskutera förutsättningarna för ett lärande och möjliga effekter av projektet på längre sikt.

Strategisk nytta

Den strategiskt viktigaste långsiktiga effekten av denna typ av projekt är att dessa enligt vår uppfattning utvecklar verksamheterna och påverkar befintliga strukturer, vilket innebär att projektparterna tagit eller tar vara på lärandet och implementerar delar eller hela insatsen efter avslutat projekt.

Nya grepp inom social-, utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken kräver ett visst mått av mod och målsättningar för att kunna använda de offentliga resurserna på ett effektivare sätt till gagn för brukarna. För en kommun kan det vara en stor utmaning att överbygga ”stuprørslogiken” med en organisation av verksamheten som i grunden gör att individernas behov och frågor hanteras av olika enheter som traditionellt jobbar på i ”sugröret” utan att alltid ta/ha möjlighet att ta hänsyn till helheten i brukarens behov. Detta gäller särskilt för målgrupper med ofta komplexa och stora behov av olika insatser av offentliga tjänster, som flera av deltagarna i denna satsning.

Samordningsförbundet som genom dess parter står som huvudsaklig finansiär av projektledningen i KAK har också ett intresse av att resurserna används effektivare efter genomförandet. Om det bara är deltagarna i projektet som får insatsen och sedan ”gör

parterna som vanligt” relativt målgruppen efter avslutad insats, så är projektets avtryck och effekter minimala sett ur ett organisationsperspektiv. Det är därför särskilt intressant att de tre kommunerna i projektet beslutat eller avser att fatta beslut om att fortsätta med insatserna i egen regi för målgruppen. Detta innebär även att strategier, strukturella förutsättningar avseende resurser, styrning, ledning och samverkan också måste klaras ut. En implementering av projektets arbetsmetoder, samverkan och tillgång till bra arbetsplatser med handledning är en effektiv resursanvändning för såväl samhället, myndigheterna, övriga projektparter och sist men inte minst individerna i målgruppen. Genom denna satsning skulle också många nyanlända erbjudas en konstruktiv plattform för en snabbare etablering i det svenska samhället.

Kvalitativ utvärdering visar på deltagarnas uppfattning av projektet

Den mest markanta effekten hos deltagarna enligt **projektledarna** är att de fått ökad självkänsla, framför allt beroende på att de gått från ett beroende av försörjningsstöd till en egen lön, och därmed sluppit myndighetsjagandet. För de deltagare som har barn har självkänslan också stärkts av att anställningen haft stor betydelse även för barnen som nu kan berätta för sina kamrater att pappa/mamma går till jobbet på morgonen. Effekter som ligger i linje med detta är flera deltagare uppger att fått ett värde som människa och att de blivit mer delaktiga i samhället.

En annan effekt är att hälsomedvetandet har ökat hos flera deltagare. Flera deltagare säger också att de tar mer ansvar nu när de har/har haft ett jobb, detta gäller särskilt de utlandsfödda deltagarna. Det ökade intresset för studier är också en effekt som kan få stor betydelse framför allt på sikt. Cirka 1/3 av deltagarna har gått till studier för att i ett nästa steg förhoppningsvis kunna gå vidare till en anställning.

På en sexgradig skala där sex är bästa värde uppger projektledarna att förändringen för deltagarna i genomsnitt har varit 4 respektive 5.

Den faktor som har haft störst betydelse för förändringen är anställningen i sig. En väsentligt bidragande faktor har varit att projektledarna och handledarna funnits tillgängliga. Det senare har skapat trygghet hos deltagarna. Enligt projektledarnas uppfattning så hade merparten av deltagarna inte kommit vidare utan det stöd de fått i projektet, *”vi som projektledare har haft en stor del i förtroendebyggandet.”*

Handledarnas uppfattning är att många deltagare genomgått en stor förändring. De pekar på att språket förbättrats samt att deltagarna utgjort ett stort stöd i tolkning och kommunikation, men också att de fått social träning och skaffat sig rutiner de inte hade tidigare. Handledarna har även upptäckt att deltagarna ändrat flera svenska föräldrars syn på nyanlända då vissa föräldrar haft en negativ syn först men sedan ändrat uppfattning och insett att alla är lika mycket värda.

Förändringen för de deltagare som handledarna varit i kontakt med uppskattas till mellan 4 och 4,5 på en sexgradig skala. Det som gav upphov till denna markanta förändring var att deltagarna växte med uppgiften och bidrog mer och mer till verksamheten. Det som gett upphov till förändringen är dels att deltagarna utfört ett arbete som de inte gjort förr, dels att det har byggts en relation mellan handledaren och deltagarna.

Två av handledarna anser att deltagarna troligen inte uppnått denna förändring utan deltagande i projektet. Den tredje handledaren anser att deltagarna kunnat uppnå förändringen på egen hand men att det då hade tagit mycket längre tid, *”projektet har spelat stor roll.”*

Samtliga **deltagare** var arbetslösa innan projektet, flertalet under många år. De var helt eller delvis beroende av försörjningsstöd under kortare eller längre perioder.

Att ha fått arbetspraktik som sedan lett till anställning uppger nästan hälften av deltagarna som en mycket stor förändring i sina liv. Nästan en tredjedel av deltagarna uppger att de mår fysiskt och/eller psykiskt bättre som en följd av projektet. Deltagarna uppger att de mår bättre av att genom anställningarna träffa folk, få socialt utbyte med trevliga och hjälpsamma arbetskamrater och inte bara vara hemma.

Nästan hälften av deltagarna uppger att de fått ökad inkomst som en följd av anställningen. Den ökade inkomsten leder till bättre självkänsla och trygghet. Hälften av deltagarna uppger också att de minskat sitt försörjningsstöd eller blivit helt självförsörjande pga. anställningen.

En annan viktig effekt är att nästan en fjärdedel av deltagarna uppger att de har kommit närmare arbetslivet. Nästan samtliga deltagare med utländsk bakgrund uppger att de förbättrat sina språkkunskaper genom att de bara pratar svenska på jobbet. De har därmed inte bara läst eller skrivit som man gör i skolan.

Mer än hälften av deltagarna uppger att de fått ökat självförtroende som en följd av den stöttning de fått av handledarna och medarbetarna på arbetsplatserna samt att de känt sig uppskattade, fått förtroende och betyder något.

Huruvida projektet hjälpt deltagarna att uppnå sina egna personliga mål så uppger hälften av deltagarna att projektet har hjälpt dem att uppnå sina mål då de har fått arbete, kommit ifrån försörjningsstödet, påbörjat en utbildning och kvalificerat sig till a-kassa.

Plus och minus

Vad som varit mindre bra med projektet enligt de deltagare vi intervjuat är att även om projektet i sig varit positivt hade många önskat att anställningen skulle vara längre än ett år. Andra synpunkter har t ex. varit att det har känts lite negativt att inte upplevas som en ordinarie personal och att deltagarna inte fullt ut kunnat välja vilken arbetsplats de ska arbeta på.

Den mest påtagliga kommentaren av negativ karaktär har dock varit att projektet borde haft mer fokus på vad som ska hända deltagarna efter att anställningen har upphört. Denna fråga har varit aktuell för många deltagare och även skapat onödig oro genom att stödet angående denna viktiga fråga saknats.

Sammanfattningsvis uppger deltagarna att möjligheten att komma in på arbetsmarknaden genom anställningarna, få en riktig lön och synas igen har varit det bästa med projektet. För de utlandsfödda deltagarna har vikten av svenska kontaktnät och referenser via projektledarna varit viktiga för att få in den första foten på den svenska arbetsmarknaden och visa vad de kan. Att samtidigt få träna på att praktiskt tala

svenska hela dagarna och inte bara läsa eller skriva svenska har även förbättrat språkkunskaperna för de utlandsfödda.

Till sist

Vad vi kan konstatera dels utifrån intervju svaren från de tre respondentgrupperna, dels utifrån de skattningar av upplevda förändringar och effekter på en sexgradig skala som respondenterna gjort, har projekt KAK skapat goda förutsättningar för många av deltagarna att på sikt få fäste i arbetslivet genom att de rustats med olika viktiga verktyg såsom ökat intresse för studier, ökad självkänsla, ökat självförtroende, förbättrade språkkunskaper och ökat ansvarstagande.

Den samhällsekonomiska utvärderingen visar på den ekonomiska nyttan för individerna, organisationerna och samhället. Tillsammans med den kvalitativa utvärderingen har parterna nu ett brett underlag för att ta vara på projekt KAK resultat och diskutera vidare kring målgruppen och vilka insatser som behövs och hur dessa skall genomföras i de ordinarie verksamheterna.

Vi brukar avsluta våra rapporter med några frågeställningar som kan vara bra att konkret jobba vidare med för projektägaren och samarbetsparterna:

- Hur kan samverkansparterna även i fortsättningen stötta deltagarna för att de ska fortsätta att utvecklas? I detta ligger en stor ekonomisk potential då flera deltagare står på tröskeln till arbetslivet. Denna "efterprocess" bör starta redan under anställningstiden genom löpande strukturerade individuella samtal kring vad deltagaren har för plan avseende arbete och utbildning efter projektet så att deltagaren är förberedd i god tid innan denne länkas över till den myndighet som svarar för efterarbetet. Hur ska strukturerade arbetsformer för detta utarbetas när projektet implementerats?
- Implementeringsarbetet måste genomföras utifrån en väl strukturerad plan; hur ska den genomföras, hur skall arbetsmetoder, arbetsätt och samverkansformer som utvecklats under projektiden tas tillvara, vilket processtöd behövs, etc.?
- Skulle projektet i högre utsträckning kunna välja deltagare selektivt, dvs. välja de personer som står närmast arbetsmarknaden?
- Hur kan de ekonomiska incitamenten förbättras så att deltagare t ex. inte väljer bort initiala vikariearbeten för att de ger sämre nettoinkomst än vad a-kassan erbjuder på kort sikt? Viktigt att de långsiktiga effekterna får styra arbetsättet.
- Även för framgångsrika projekt krävs planering, förankring och ansvar på alla nivåer för att implementeringen ska lyckas. Hur kan Samordningsförbundet arbeta tillsammans med parterna vid kommande satsningar för att öka möjligheterna att en insats skall påverka och faktiskt förändra aktörernas arbetsätt och dess organisationer?
- Är det möjligt att sätta tydliga, mätbara mål för individ, organisation och samhälle på kort och lång sikt vid kommande arbetslivsinriktade satsningar? Vår erfarenhet är dessa mål underlättar uppföljning och utvärdering.

Projekt KAK – Kunskap, Arbete, Kvalité

Målgrupp

Personer utan arbete, som är aktuella inom någon av kommunerna Köping, Arboga och Kungsör och som riskerar eller är i långvarigt beroende av försörjningsstöd. Socialstyrelsens definition av långvarigt behov av försörjningsstöd är sex månader och mer. Perioden om sex månader behöver inte vara sammanhängande, dock bör de olika perioderna av försörjningsstöd ligga nära i tid för de olika sökandetillfällena.

Vilka enskilda personer eller särskilda målgrupper som ska ha företräde i projektet har respektive kommun själv bestämt. Gemensamt för de olika deltagarna i projektet är att de har behov av särskilt stöd för att nå ett arbete.

Syfte

En ökad samordning och effektivisering av befintliga resurser inom det offentliga som matchas med förmånstagarens faktiska hjälpbehov och önskemål för en fungerande rehabilitering och arbetsliv.

- Ge deltagande individer en tydlig och realiserbar målbild i form av arbete inom kommunala förvaltningar. För att därigenom skapa förutsägbarhet, sammanhang och meningsfullhet för arbetsprocessen fram till målet om egen försörjning och självständigt liv.
- Kartläggning, i samverkan med andra myndigheter, som tar fasta på deltagarens vilja, livssituation och faktiska hjälpbehov, för att öka möjligheten till tidigare och bättre matchning av insatser för ett fungerande arbetsliv.
- Metodutveckla och kvalitetssäkra innehållet och stödet för praktik- och arbetsplatser och utformningen av dessa utifrån deltagarens och arbetsgivarens behov.
- Utbildningsinsatser på grupp- och individnivå med syfte att öka deltagarnas möjligheter till arbete eller studier efter deltagande i projekt.
- Uppföljningsansvar med innehåll om återförstärkning av arbetsförmåga för ett fungerande arbetsliv efter avslutad deltagande i projektet.

Mål

Antal personer som är aktuella för projektet beräknas till ca 160 personer

- ca 75 procent av deltagarna beräknas genomgå hela projektets program
- ca 75 procent av deltagarna väntas bryta eller minska behovet av försörjningsstöd

Ytterligare information om projekt KAK finns på Samordningsförbundets Västra Mälardalens hemsida; <http://www.samordningvastmanland.se/vm/>.

Kontaktperson: Projektledare Elisabeth Fornelius, elisabeth.fornelius@kungsor.se

Ett stort tack till projektledarna Elisabeth Fornelius och Christer Zegarra Eriksson. Deras stöd och idoga arbete med att ta fram underlag till den samhällsekonomiska och kvalitativa utvärderingen har varit en förutsättning för att genomföra dessa utvärderingar på ett bra sätt.

Samhällsekonomisk utvärdering

Samhällsekonomisk utvärdering – vad innebär det?

Payoff har fått i uppdrag av projekt KAK genom Kungsörs kommun att utvärdera de samhällsekonomiska effekterna av projekt KAK, som genomförts i Köping, Arboga och Kungsörs kommuner. Projektägare är socialförvaltningen i Kungsörs kommun som genomfört projektet i samverkan med Arboga och Köpings kommun. Projektledningen har finansierats av Samordningsförbundet i Västra Mälardalen. Projektet genomfördes under åren 2013 till 2015.

Utvärderingen av projektet baseras på ett urval av 59 deltagare som avslutat projektet och där det dessutom för huvuddelen gått 12 månader efter projektavslut. Denna rapport bygger på hur situationen förändrats för dessa deltagare vad gäller försörjning och resursförbrukning. Redovisningen av den ekonomiska nyttan för samhället, parterna och deltagarna utgår från dessa 59 deltagare.

Fokus i utvärderingen är att synliggöra på vilket sätt projektet skapat ekonomisk nytta för samhället, aktörerna och individerna. I rapporten redovisas också kostnaderna för insatsen och hur detta påverkat nyttan för finansiärerna.

Samtliga ekonomiska beräkningar bygger på vilket sätt individernas deltagande i projektet har påverkat deras försörjningssituation och resursförbrukning, dvs. deras behov av olika insatser.

Redovisning av projektets lärande, mervärden och strategiska resultat och effekter analyseras, redovisas och diskuteras också i rapporten. Utgångspunkten för analysen bygger på de redovisningar vi kunnat ta del av från projektet. Denna del är viktig för att belysa på vilket sätt projektet utvecklat nya arbetsformer, samverkan och möjligheter att ta vara på detta. Denna del kan med fördel också användas för att diskutera vilka strategiska överväganden som görs och vilka strukturella beslut som måste fattas för att implementera projektet.

Den samhällsekonomiska utvärderingen kan tillsammans med den strategiska analysen i utvärderingen ge ett bredare och bättre underlag för att bedöma projektets resultat och möjliga effekter på längre sikt.

I denna rapport presenteras dels resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen för projektet, dels det tilläggsuppdrag Payoff fick hösten 2015 att genomföra en utvärdering över hur deltagarna, projektledarna och handledarna i projekt KAK uppfattat insatsen.

NyttoSam - modell för samhällsekonomiska utvärderingar

Den samhällsekonomiska utvärderingen och den strategiska analysen har gjorts med hjälp av Payoff's modell NyttoSam, vilken redovisar de samhällsekonomiska effekterna för samhället som helhet samt för kommun, landsting, Försäkringskassa, Arbetsför-

medlingen, staten, försäkringsgivarna och deltagarna. Tanken med att visa de samhällsekonomiska effekterna är att:

- Visa på de osynliga kostnaderna av utanförskap.
- Beräkna intäkterna av förebyggande och rehabiliterande arbetslivsinriktade insatser.
- Beskriva hur den ekonomiska nyttan fördelar sig mellan parterna och vad som uppnås för samhället.

Sammantaget ger utvärderingen en helhetsbild som kan ligga till grund för hur fortsatta satsningar och investeringar i välfärden kan göras på ett långsiktigt och hållbart sätt och vilka mål som realistiska för dessa.

Utvärderingen bygger på individuppgifter för tio individer som har valts ut bland deltagare som avslutats i projektet fram t.o.m. 2014-10-31. De insamlade uppgifterna visar på individernas försörjning och resursförbrukning före respektive efter deltagandet i projektet, se ovan.

NyttoSam är en modell, som utvecklats av Payoff för att genomföra samhällsekonomiska utvärderingar. NyttoSam har använts för att genomföra ett stort antal utvärderingar med fokus på ekonomisk nytta för samhället, aktörerna och deltagarna. Vår modell kan också användas för att göra s.k. socioekonomiska bokslut, som i första hand är ett alternativt namn på samhällsekonomiska utvärderingar.

För att klara av att bygga upp matematiska modeller och formler som ligger till grund för våra ekonomiska beräkningar har ett antal antaganden och avgränsningar, baserade på etablerad nationalekonomisk teoribildning, gjorts. Utan dessa avgränsningar blir sambanden allt för komplexa att beräkna och tolka. Läs vidare i bilaga 3, i vilken några av de vanligaste nyckeltalen kopplade till NyttoSam också förklaras.

Den strategiska analysen tar fasta på vad projektet utvecklat vad gäller arbetsformer, samverkan och framgångsfaktorer. Hur projektets erfarenheter kan användas och implementeras för att utveckla den reguljära verksamheten och samverkan med andra aktörer är centralt i denna del. Egentligen hur bra är projektet sett som en social investering? Tanken är vidare att visa på de mer kvalitativa värdena av projektet som ett komplement till den ekonomiska nyttan

Rapportens struktur för den samhällsekonomiska utvärderingen

Klassificering, potential och redovisning av olika nyckeltal

Rapporten är upplagd så att den inledningsvis redogör för projektets klassificering, baserad på ett av Payoff framtaget klassificeringssystem och vår databas som bygger på tidigare genomförda utvärderingar. Därefter kommer ett avsnitt som redovisar den ekonomiska analysen. Där beskrivs insatsens samhällsekonomiska potential, dvs. den kostnad som deltagarna totalt utgör för samhället när de påbörjar insatsen. Sedan redovisas de intäkter som skapats utifrån deltagarnas medverkan i insatsen. I nästa steg redovisas de samhällsekonomiska kostnader insatsen haft för deltagarnas med-

verkan. Slutligen redovisas lönsamheten i form av såväl återbetalningstid som en kostnads-/intäktskalkyl på kort och medellång sikt.

Resultaten redovisas dels för samhället som helhet men även för övriga aktörer/aktörer som ingår i samhället; kommunerna, landsting/region, staten samt individerna/hushållen och försäkringsgivarna. För staten sker en särredovisning för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och övrigt inom den statliga sektorn, "övrig stat". Resultatet för aktören Försäkringsgivarna avser de sociala avgifter som betalas in till olika försäkringsbolag genom att deltagarna erhåller en anställning.

För kommunen och landstinget redovisas även intäkterna på kort och medellång sikt uppdelat i finansiella (bistånd och skatter) och reala (handläggning, utredning m.m.) effekter.

Känslighetsanalys

Med hjälp av tre olika känslighetsanalyser redovisas dels hur lönsamheten påverkas om vi antar att det föreligger extern påverkan (t ex "sjävläkning", konjunktur, kortsiktig undanträngning etc.) med 25 procent på intäkterna, dels hur lönsamheten påverkas om vi exkluderar extremvärden för deltagarna (de tre bästa och de tre sämsta), och slutligen hur den kortsiktiga lönsamheten påverkas om projektkostnaden "avskrivs" under en treårsperiod i stället för att helt och hållet belasta det första året efter deltagarna lämnat insatsen.

Jämförelser med likartade insatser

Utvärderingens resultat för samhället jämförs med utfallet för de 21 övriga projekt eller verksamheter inom klass T9 som payoff utvärderat de senaste sju åren.

Slutsatser, analys och frågeställningar att diskutera vidare

I den sista delen i rapporten sammanfattas utvärderingen och projektets kortsiktiga resultat och möjliga långsiktiga effekter analyseras. Hela rapporten avslutats med några frågeställningar och funderingar från utvärderaren att diskutera vidare.

Övrigt

I bilagor finns en presentation av projektet, tabeller med detaljerad information för de olika nyckeltalen och slutligen en kort presentation av NyttoSAM.

Projektets klassificering

Payoff har tagit fram ett system för klassificering av olika samverkansprojekt/verksamheter. Det innebär att likvärdiga insatser klassas in i ett antal separata kategorier. Syftet med klassificeringen är att:

- Skapa krav på tydligare målsättning för insatsen/insatsen.
- Möjliggöra relevantare jämförelser mellan likvärdiga insatser - hur bra är resultatet av aktuellt insats jämfört med likartade insatser?

- Underlätta lärandet av vilka åtgärder som leder till effektivitet och bra lönsamhet och, som i sin tur, möjliggör att vi kan satsa på bra åtgärder för kommande insatser och som underlättar en eventuell implementering.

Enligt det system för klassificering som Payoff tagit fram tillhör KAK klass T9. Kriterierna för att tillhöra klass T9 är följande;

Steg 1. Insatsen är utvärderat med vår standardmetod (efterläge jämförs med förelägen). Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 2. Insatsens mål är primärt att få in deltagarna i arbetslivet. Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 3. Utanförskapet är relativt omfattande för deltagarna. KAK har en potential per deltagare i föreläget på 588 000 kr. Detta innebär låg produktion och/eller viss resursförbrukning i föreläget.

Steg 4. Resurserna i insatsen är stora. Insatsen har kostat 149 000 kr per deltagare uttryckt i "BNP-kronor", dvs. inklusive indirekt skatt.

Ekonomisk analys

Den ekonomiska analysen är uppdelad i sex delar:

Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad

I detta avsnitt redovisas vilken samhällelig kostnad deltagarna utgjorde året innan projektstart (potential) samt hur stor andel av denna kostnad som frigjorts året efter projektavslut (verkningsgrad).

Intäkter på kort och medellång sikt

I detta avsnitt redovisas hur stora intäkterna/kostnadsreduceringarna varit året efter jämfört med året innan.

Projektets kostnader

I detta avsnitt redovisas den totala resursförbrukningen kopplad till insatsens genomförande.

Lönsamhet på kort (ett år) och medellång sikt (fem år) inklusive återbetalningstid.

I detta avsnitt redovisas lönsamheten i kronor och i återbetalningstid.

Känslighetsanalyser

I detta avsnitt redovisas hur resultatet/lönsamheten påverkas bl. a. av antagandet att viss procent av den erhållna intäkten beror på andra faktorer än själva insatsen.

Jämförelser med likartade insatser

I detta avsnitt redovisas hur insatsens lönsamhet är i förhållande till andra, liknande insatser som Payoff utvärderat

Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad

I tabell 1 nedan framgår insatsens samhällsekonomiska potential. Med det avses vilket samhällsekonomiskt värde som på kort sikt - 12 månader - maximalt kan uppnås när insatsen startade, kopplat till den population som ingår i utvärderingen.

Potentialen kan även uttryckas som att den speglar deltagarnas sammanlagda årliga samhällsekonomiska kostnad när de påbörjade sitt deltagande i insatsen.

Ett fullständigt lyckat resultat innebär en verkningsgrad på 100 procent, dvs. att hela den i föreläget tillgängliga potentialen kunnat utnyttjas i efterläget genom insatsens drivande.

Begreppsförklaring, tabell 1

Med "tillgänglig potential i föreläget" avses den potential som fanns att tillgå då deltagarna kom in i insatsen¹.

Den totala potentialen på ett års basis utgjorde 34,7 mkr vid insatsens start för populationen, motsvarande 588 000 kr per deltagare.

Då deltagarna kommer in i arbete och minskar sina vård- och omsorgsbehov frigörs en del av den ursprungliga, tillgängliga potentialen vilket innebär att samhällets kostnader minskat. Om alla deltagare kommer in i heltidsarbete utan subventioner och ingen av deltagarna har kvar något behov av vård och omsorg har all potential frigjorts. Det innebär att minskad potential ska tolkas som att insatsen har gått i positiv riktning. I detta fall har potentialen minskat ("utnyttjad potential") med 4 mkr, vilket motsvarar en verkningsgrad på elva procent. Utslaget per deltagare motsvarar den minskade kostnaden 67 000 kr och den kvarvarande potentialen är därmed 521 000 kr ($588\ 000 - 67\ 000 = 521\ 000$).

Om deltagarna i snitt skulle ha haft tio år kvar till pension när de påbörjade insatsen skulle det motsvara en outnyttjad potential på samhällsnivå motsvarande ca 350 mkr. Även om detta belopp bygger på antaganden, så visar de på vilka stora potentialer som det ligger i ett reducerat utanförskap!

---

¹ Potentialen är fastställd till det samhällsekonomiska värde som motsvaras av skillnaden mellan ett heltidsarbete med en månatlig lön på 27 150 kr¹ minskat med värdet av deltagarens (eventuella) arbete vid ingång i insatsen, plus den (eventuella) reala resursförbrukning i form av vård, omsorg och handläggning som är kopplad till den enskilda individen vid ingång i insatsen. För en individ över 25 år som står utanför arbetsmarknaden och inte överkonsumerar vård eller omsorg utgör potentialen cirka 585 000 kr på ett år. Om alla deltagare skulle ha ett produktivt arbete på heltid och inte någon skulle vara i behov av stödresurser vore potentialen noll.

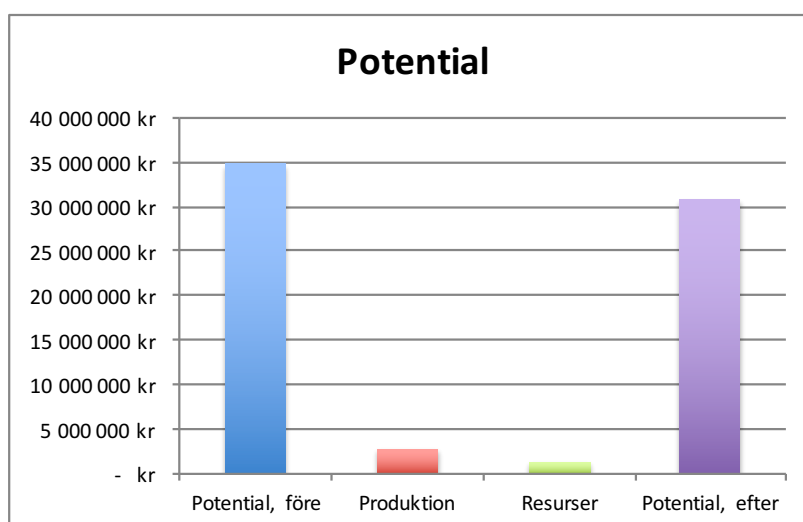
Tabell 1. Sammanställningen visar insatsens samhällsekonomiska potential i före- och efterläge samt insatsens verkningsgrad

	Kort sikt
Tillgänglig potential i föreläge, varav	34 715 000 kr
produktion	32 512 000 kr
vård, omsorg och handläggning	2 202 000 kr
Faktisk produktion i föreläge	1 %
Faktisk produktion i efterläge	9 %
Utnyttjad potential, varav	3 981 000 kr
produktion	2 715 000 kr
vård, omsorg och handläggning	1 265 000 kr
Verkningsgrad, varav	11 %
produktion	8 %
vård, omsorg och handläggning	57 %
Kostnad per verkningsgrad	13 000 kr
Kvarvarande potential i efterläge	30 734 000 kr

Potentialens fördelning på produktion och real resursförbrukning

En fördjupad analys som åskådliggör insatsens resultat mer i detalj är att beskriva hur deltagarnas potential har utnyttjats dels genom förändrad produktion, dels genom förändrat behov av vård, omsorg och handläggning i efterläget jämfört med föreläget.

Den blå och den lila stapeln i diagram 1 beskriver tillgänglig potential i föreläget och i efterläget. Att stapeln i efterläget är kortare beror på att viss potential (4 mkr) frigjorts främst genom att flera av deltagarna kommit in i arbete i efterläget jämfört med föreläget.

Diagram 1. Insatsens potential i före- respektive efterläge. Den ökade produktionen (röd stapel) inklusive den minskade reala resursförbrukningen (gulgrön stapel) motsvarar en verkningsgrad på kort sikt på 11 procent.

Den totala potentialen i föreläget (34,7 mkr) var fördelad på möjligt produktionsutrymme (32,5 mkr) och möjlig minskad förbrukning av reala resurser (2,2 mkr).

Genom ökad produktion och minskat behov av olika resurser har den totala potentialen minskat med elva procent vilket åskådliggörs av skillnaden mellan den blå och den lila stapeln i figuren ovan. I kronor motsvaras det av 4 mkr, fördelat på 2,7 mkr på ökad produktion och 1,3 mkr på minskat behov av vård, omsorg och handläggning. Detta resultat åskådliggörs av de båda staplarna mellan den blå den lila stapeln.

Intäkter

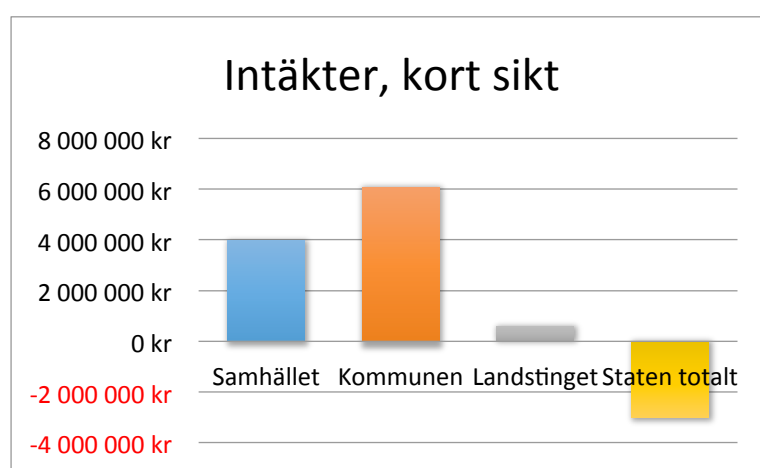
I tabell 2 nedan redovisas en sammanställning över de intäkter projektet genererat på kort sikt (ett år) och på medellång sikt (fem år) för samhället som helhet samt uppdelat på kommun, landsting och stat.

I tabell 3 följer en motsvarande redovisning för statens olika sektorer samt för individen/hushållet och försäkringsgivarna.

Diagram 2 och 3 illustrerar intäkterna i form av staplar.

Tabell 2. Intäkter på kort och medellång sikt för samhället som helhet samt för den offentliga sektorn.

	Totalt, kort sikt	Per deltagare, kort sikt	Totalt, medellång sikt
Samhället	3 981 000 kr	67 000 kr	19 904 000 kr
Kommun	6 069 000 kr	103 000 kr	30 347 000 kr
Landsting	605 000 kr	10 000 kr	3 023 000 kr
Staten	-3 015 000 kr	-51 000 kr	-15 074 000 kr

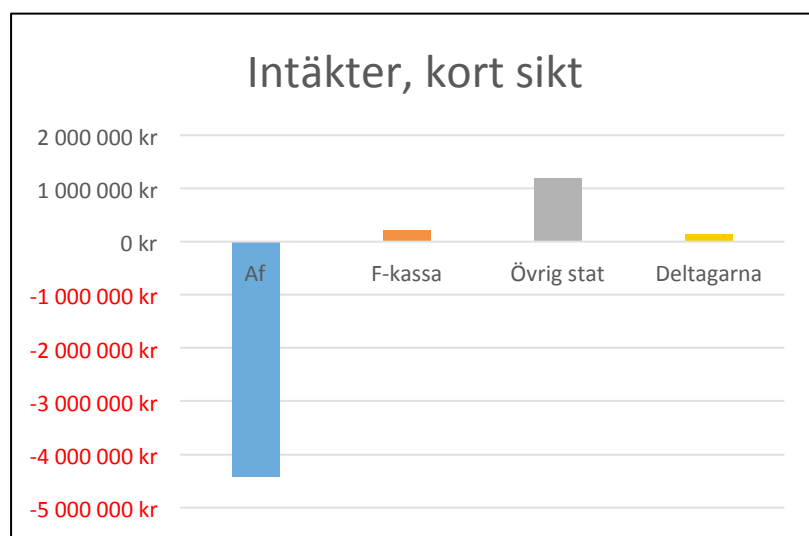
Diagram 2. Intäkt på kort sikt för samhället och för offentliga sektorn.

Som framgår av tabell 2 och diagram 2 beräknas den samhällsekonomiska intäkten, baserad på de 59 deltagarnas produktion och minskade resursförbrukning på kort sikt

(ett år) vara 4 mkr. På medellång sikt (fem år) beräknas intäkten till 20 mkr. Per deltagare motsvarar det 67 000 kr respektive 337 000 kr.

Tabell 3. Intäkter på kort och medellång sikt för statens olika sektorer samt övriga sektorer i samhället.

	Totalt, kort sikt	Per deltagare, kort sikt	Totalt, medellång sikt
Arbetsförmedlingen	-4 419 000 kr	-75 000 kr	-22 096 000 kr
Försäkringskassan	217 000 kr	4 000 kr	1 083 000 kr
Övrig stat	1 188 000 kr	20 000 kr	5 939 000 kr
Individerna/hushållen	133 000 kr	2 000 kr	666 000 kr
Försäkringsgivarna	188 000 kr	3 000 kr	942 000 kr

Diagram 3. Intäkt på kort sikt för offentliga sektorn och deltagarna.

Kostnader för projektet

Åtgärdskostnaden för de 59 personer som ingår i utvärderingen har varit 8,8 mkr inklusive indirekta skatter². Utslaget per deltagare motsvarar det en kostnad på 149 000 kr. Av den totala kostnaden står kommunerna, landstinget och Försäkringskassan för fem procent vardera medan Arbetsförmedlingen står för 85 procent. Sammanställningen finns redovisad i tabell 4.

² Exklusive indirekt skatt är kostnaden 1 433 000 kr.

Tabell 4. Kostnader för insatsens genomförande för samhället som helhet samt för berörda aktörer.

	Totalt	Per deltagare
Samhället	8 783 000 kr	149 000 kr
Kommunen	347 000 kr	6 000 kr
Landstinget	347 000 kr	6 000 kr
Arbetsförmedlingen	6 021 000 kr	102 000 kr
Försäkringskassan	347 000 kr	6 000 kr
Övrig stat	1 720 000 kr	29 000 kr
Staten totalt	8 088 000 kr	137 000 kr

Resultat/lönsamhet

I tabell 5 och diagram 4 och 5 nedan redovisas en sammanställning över insatsens resultat/lönsamhet för samhället som helhet och för kommunen, landstinget, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt för staten totalt. Lönsamheten redovisas såväl ur ett kortsiktigt som ett medellångt perspektiv. Dessutom redovisas, där det är relevant, återbetalningstiden, vilken anger efter hur lång tid åtgärdskostnaden är "betald" i form av ökade intäkter och/eller minskade kostnader.

Samhället som helhet

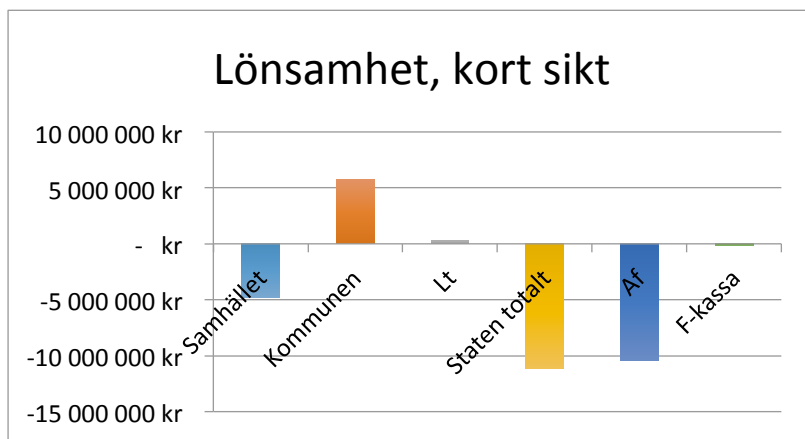
Lönsamheten för samhället är på kort sikt negativ, -4,8 mkr. På fem års sikt är lönsamheten beräknad till 11,1 mkr. Per deltagare motsvarar det -81 000 kr respektive 188 000 kr. Återbetalningstiden för samhället är 27 månader.

Kommunerna

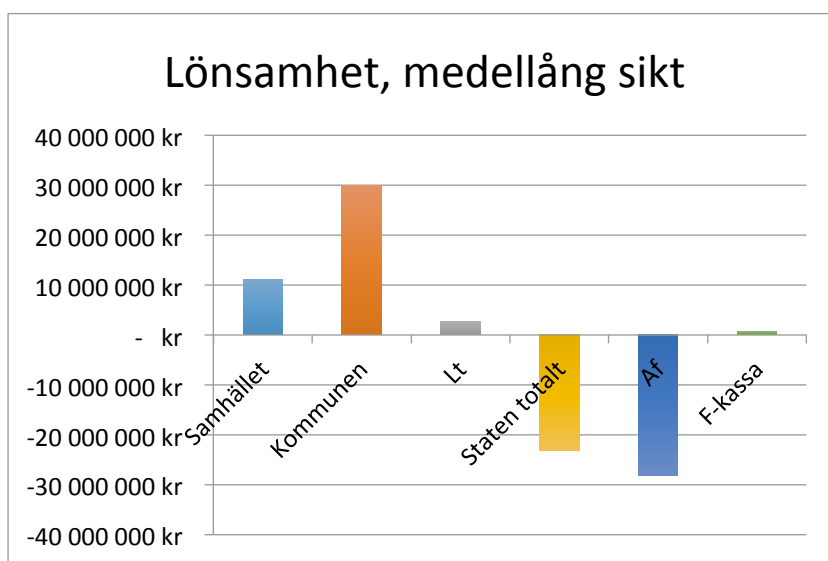
För kommunen är projektet lönsamt på såväl kort som medellång sikt, 5,7 mkr respektive 30 mkr. Per deltagare motsvarar det 97 000 kr och 508 000 kr. Faktiska återbetalningstiden är en månad. Kommunen har ökade skatteintäkter, minskade kostnader för försörjningsstöd och minskade kostnader för insatser och handläggning. Främsta anledningen till att projektet är så lönsamt för kommunen är de minskade utbetalningarna av försörjningsstöd och att lönekostnader netto efter Arbetsförmedlingens subventioner inte räknats som en åtgärdskostnad. Vi har utgått ifrån att lönekostnaderna motsvarat det produktivitetstillskott som anställningarna inneburit.

Tabell 5. Lönsamhet på kort och medellång sikt samt återbetalningstid för samhället som helhet samt för olika sektorer i samhället.

	Kort sikt	Medellång sikt	Per deltagare, kort sikt	Payoff-tid	Per deltagare, medellång sikt
Samhället	-4 802 000 kr	11 121 000 kr	-81 000 kr	27	188 000 kr
Kommun	5 722 000 kr	30 000 000 kr	97 000 kr	1	508 000 kr
Landsting	257 000 kr	2 676 000 kr	4 000 kr	7	45 000 kr
Staten totalt, varav	-11 103 000 kr	-23 163 000 kr	-188 000 kr	neg	-393 000 kr
Arbetsförmedlingen	-10 441 000 kr	-28 118 000 kr	-177 000 kr	neg	-477 000 kr
Försäkringskassan	-131 000 kr	736 000 kr	-2 000 kr	20	12 000 kr
Övrig stat	-532 000 kr	4 219 000 kr	-9 000 kr		72 000 kr

Diagram 4. Lönsamheten på kort sikt för samhället och offentliga sektorn

Diagram 5. Lönsamheten på medellång sikt för samhället och offentliga sektorn

Landstinget

Landstinget har minskade kostnader genom projektet och är därför lönsamt på kort sikt, 257 000 kr. Efter fem år beräknas lönsamheten till 2,7 mkr. Per deltagare och år 4 000 kr och 45 000 kr. Beräknad återbetalningstid är sju månader. Landstinget har minskade kostnader för vård men främst ökade skatteintäkter som påverkar lönsamheten.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen har ökade kostnader i efterläget vilket är helt i linje med deras viktiga uppdrag. Lönsamheten är - 10,4 mkr, per deltagare är kostnaden -177 000 kr på kort sikt. Den höga projektkostnaden beror på att Arbetsförmedlingen dels varit finansär av projektet, dels betalat ut lönesubventioner till deltagarna under projekttiden.

Försäkringskassan

Försäkringskassan minskade kostnader och lönsamheten är -131 000 kr efter första året och uppskattas på fem år vara 736 000 kr. Per deltagare -2 000 kr och 12 000 kr. Återbetalningstiden är beräknad till 20 månader.

Staten totalt

Staten totalt, dvs. Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen plus övriga effekter som påverkar staten, visar en negativ lönsamhet motsvarande -11,1 mkr i efter ett år. Staten har positiva skatteintäkter på sikt.

Individerna/hushållen

Deltagarna har fått en ökad disponibel inkomst med 133 000 kr, vilket motsvarar 2 000 kr per deltagare och år. Den deltagare som förbättrat sin inkomst mest har ökat sin inkomst med 152 000 kr på årsbasis medan den som minskat sin inkomst mest är en deltagare som tappat -126 000 kr på årsbasis. Skillnaden mellan dessa två ytterligheter är att den första gått från försörjningsstöd i föreläget till ett nystartsjobb på heltid i efterläget. Den andra deltagaren studerar i efterläget.

Känslighetsanalyser

Genom att genomföra tre olika typer av känslighetsanalyser kan vi studera hur lönsamheten påverkas om någon eller några av förutsättningarna för utvärderingen ändras i olika avseenden.

Den första analysen syftar till att redovisa hur det uppnådda resultatet påverkas om vi antar att andra faktorer, än de inom insatsen vidtagna, påverkat utfallet. Exempel på sådana "exogena variabler" kan vara konjunkturen, händelser i individens privata liv, kortsiktiga undanträngningseffekter etc.

Den andra analysen visar hur resultatet påverkas om vi exkluderar utfallets extremvärden (bäst och sämst). Den tredje analysen beskriver hur den kortsiktiga lönsamheten

en påverkas om projektkostnaden "avskrivs" under en treårsperiod i stället för att helt och hållet belasta det första året efter deltagarna lämnat insatsen.

Känslighetsanalys 1, påverkan av yttre faktorer

Om vi antar att 25 procent av deltagarna nått sin förbättrade status även utan medverkan i insatsen, hur påverkas lönsamheten för samhället? Beräkningen genomförs på så sätt att vi reducerar intäkten med 25 procent medan den totala kostnaden behålls. Den totala intäkten för samhället reduceras till 3 mkr. Resultatet av detta blir att lönsamheten är -5,8 mkr, motsvarande -98 000 kr per deltagare (jämfört med -4,8 mkr respektive -81 000 kr utan den 25 procentiga reduktionen i intäkt). Återbetalningstiden ökar med nio månader till 36 månader.

Känslighetsanalys 2, resultatets stabilitet

En alternativ känslighetsanalys vid en urvalsstudie baseras på att man exkluderar extremvärden (i detta fall de tre högsta och de tre lägsta) från de ekonomiska beräkningarna. På så sätt kan man undvika att några enskilda värden som kommit med i urvalet snedvrider resultatet på ett icke representativt sätt.

Exkluderar man nu dessa extremvärde sjunker intäkten från totalt 4 mkr till 3,2 mkr. Lönsamheten per deltagare sjunker då från -81 000 kr till -94 000 kr på ett års sikt. Återbetalningstiden ökar i detta fall från 27 till 33 månader.

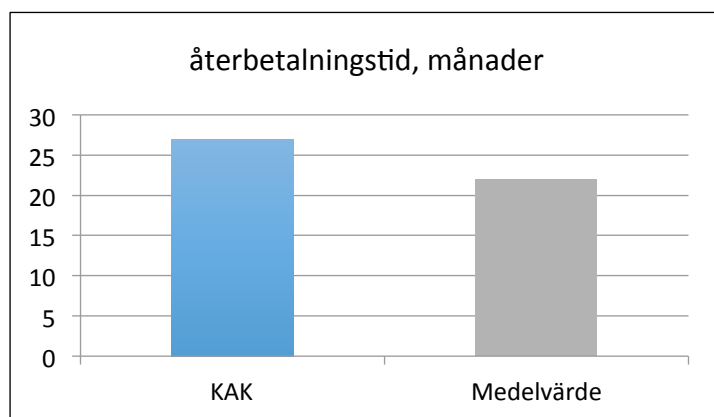
Känslighetsanalys 3, åtgärdskostnaden avskrivs på tre år

En tredje känslighetsanalys kan genomföras genom att projektkostnaden "avskrivs" på tre år. Kostnaden per år blir då $8,8/3 = 2,9$ mkr vilket ger en kortsiktig lönsamhet på cirka 1,1 mkr. Motsvarande siffra utan avskrivning är -4.8 mkr.

Jämförelser med likartade insatser

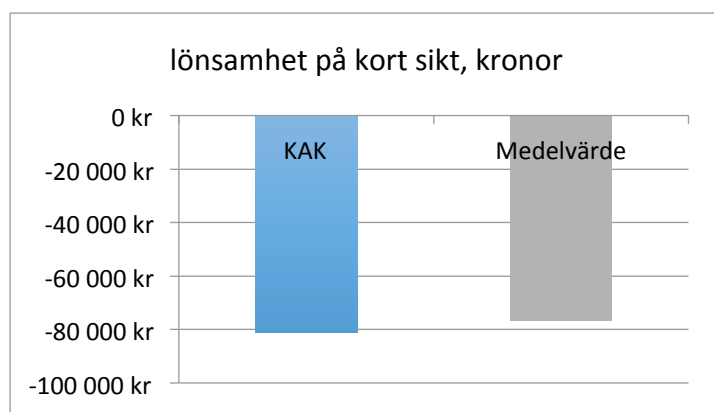
Den klassificering av våra utvärderingar som Payoff tillämpar möjliggör en relevantare jämförelse mellan likvärdiga insatser, dvs. insatser som har liknande förutsättningar. Projekt KAK tillhör, enligt vår klassificeringsterminologi, klass T9. Det innebär att vi utvärderat insatsen med vår standardmetod, 12 månader före och efter deltagandet, att målet är att få in deltagarna i arbetslivet, att utanförskapet är relativt omfattande och att resurserna i insatsen är stora.

Om vi jämför resultatet för samhället som helhet med de 21 övriga projekt eller verksamheter inom klass T9 som payoff utvärderat de senaste sju åren framgår följande (snittvärdet för de 21 övriga i parentes):

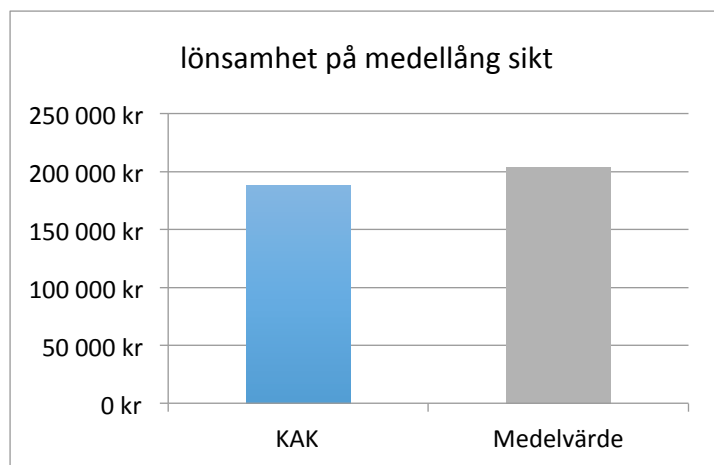
Diagram 6. Återbetalningstid.

Återbetalningstiden för samhället är 27 månader för KAK (medianvärdet för klassen är 22 månader). Detta innebär längre återbetalningstid än genomsnittet inom klassen.

Diagram 7. Lönsamhet per deltagare kort sikt.

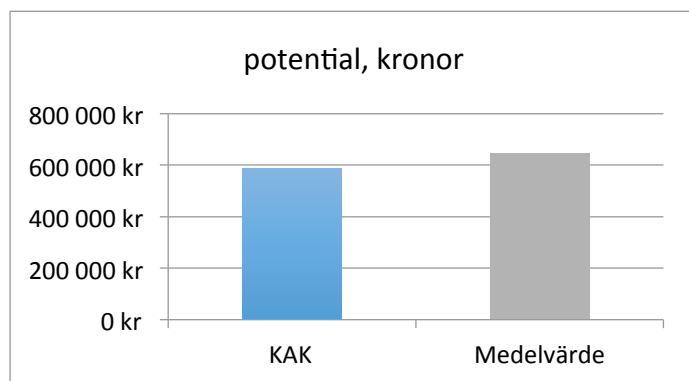
Lönsamhet per deltagare kort sikt är -81 000 kr (-77 000 kr). Lönsamheten är något lägre än genomsnittet inom klassen på kort sikt.

Diagram 8. Lönsamhet per deltagare medellång sikt.

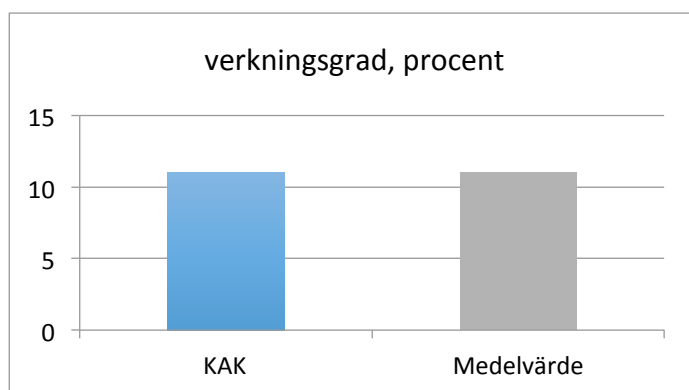

Lönsamhet per deltagare på medellång sikt är 188 000 kr, vilket innebär lägre lönsamhet på medellång sikt än genomsnittet inom klassen, 204 000 kr.

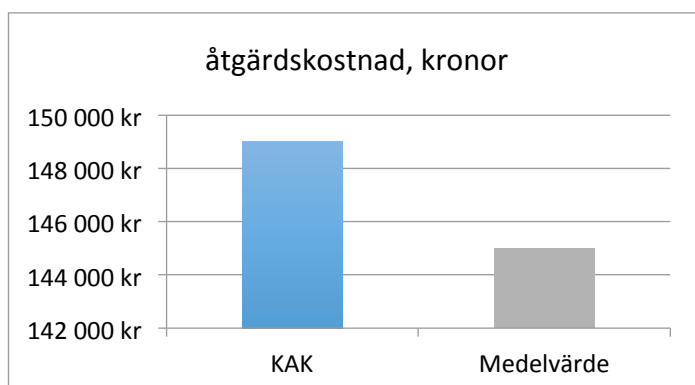
Diagram 9. Potentialen per deltagare i föreläget.

Potentialen per deltagare i föreläget är 588 000 kr, innebärande lägre potential än genomsnittet inom klassen, 619 000 kr.

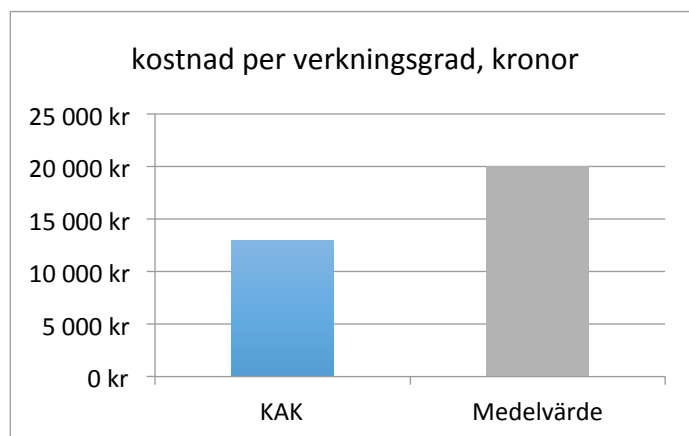
Diagram 10. Verkningsgrad.

Verkningsgraden är elva procent. Detta innebär samma verkningsgrad (samma produktivitet) som genomsnittet inom klassen).

Diagram 11. Åtgärdskostnad per deltagare.

Åtgärdskostnad per deltagare är 149 000 kr jämfört med 145 000 kr för genomsnittet inom klassen.

Diagram 12. Kostnad per verkningsgrad

Kostnad per procent verkningsgrad är 13 000 kr vilket innebär en lägre kostnad per procent verkningsgrad (dvs. högre effektivitet) än genomsnittet inom klassen, 20 000 kr.

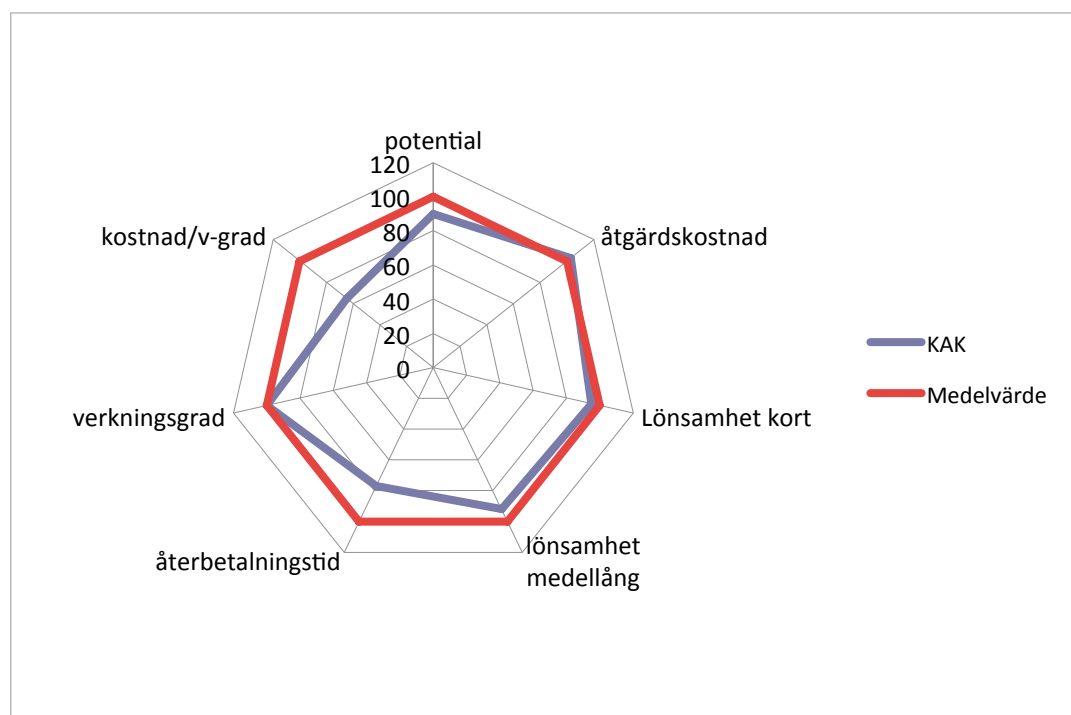
Nyckeltalen – avvikelser från medelvärde

Ett alternativt sätt att redovisa de viktigaste nyckeltalen utifrån vår utvärdering av projekt KAK är att skapa ett s.k. polärt diagram där genomsnitten för nyckeltalen i aktuell klass erhåller värdet 100, se diagram 15. Avvikelserna från det faktiska utfallet i utvärderingen redovisas därefter procentuellt.

Avvikelserna är beräknade på följande sätt; skillnaden mellan det faktiska utfallet i KAK och genomsnittet i databasen ställs i relation till genomsnittet i databasen.

- Potentialen i KAK var 558 000 kr och genomsnittet i databasen är 619 000 kr, skillnaden är alltså -61 000 kr. Uttryckt i procent är avvikelserna -tio procent ($-61\,000/619\,000 = 10\%$). Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 90. Potentialen i KAK är alltså tio procent lägre än medelvärdet i databasen.
- Åtgärdskostnad; $4\,000/145\,000 = 3$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 103. Åtgärdskostnaden i KAK är alltså tre procent högre än medelvärdet i databasen.
- Lönsamhet på kort sikt; $4\,000/-77\,000 = -5$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 95. Lönsamheten på kort sikt i KAK är alltså fem procent lägre än medelvärdet i databasen.
- Lönsamhet på medellång sikt; $-16\,000/204\,000 = -8$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 92. Lönsamheten på medellång sikt i KAK är alltså åtta procent lägre än medelvärdet i databasen.
- Återbetalningstid; $-5/22 = -23$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 77. Återbetalningstiden i KAK är alltså 23 procent kortare än medelvärdet i databasen.
- Verkningsgrad; $0/11 = 0$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet också 100. Verkningsgraden i KAK är alltså samma som medelvärdet i databasen.

- Kostnad per verkningsgrad; $-7\ 000/20\ 000 = -35$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 65. Kostnad per verkningsgrad i KAK är alltså 35 procent lägre än medelvärdet i databasen.

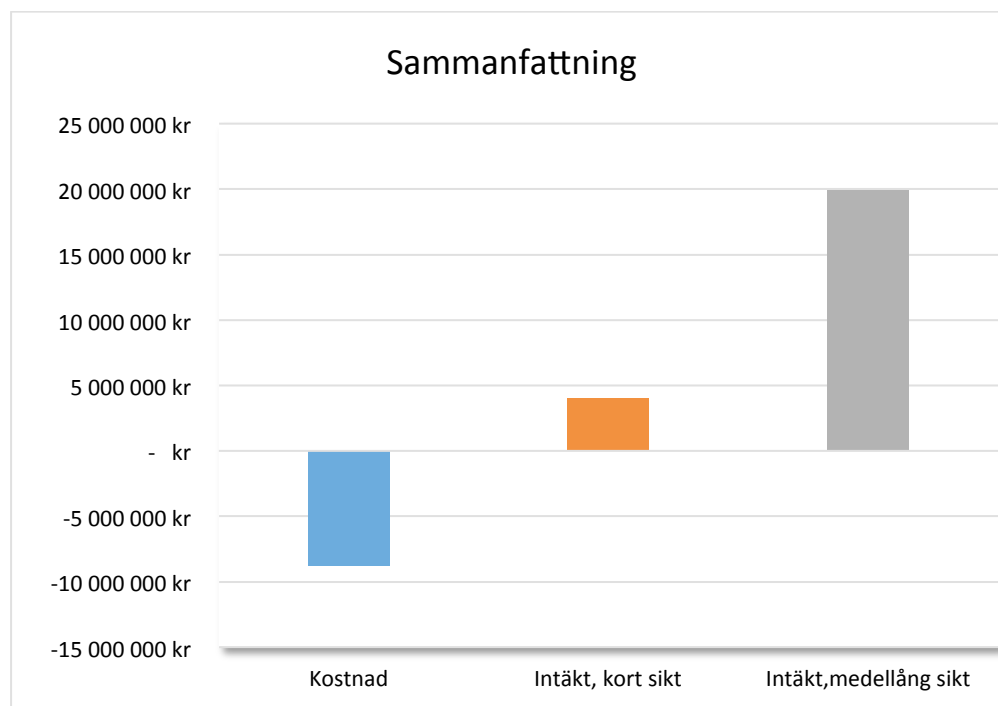

Diagram 13. Nyckeltalens utfall relativt medelvärdet inom klassen.

Lönsamheten på såväl kort som medellång sikt är lägre än genomsnittet för klassen. Genom att återbetalningstiden är 23 procent kortare än genomsnittet ligger kostnaden per verkningsgrad lägre än snittet trots något högre åtgärdskostnad.

Sammanfattning av den ekonomiska analysen

I diagram 14 nedan sammanfattar vi resultatet av den samhällsekonomiska analysen för de 29 deltagare som ingår i utvärderingen. Den blå nedåtriktade stapeln illustrerar åtgärdskostnaden medan den röda och den grå uppåtriktade staplarna illustrerar intäkter på kort och medellång sikt.

Diagram 14. Figur som illustrerar insatsens åtgärds kostnad samt de intäkter som insatsen genererat på kort respektive medellång sikt.

Projekt KAK resultat och möjliga effekter

Samhällsekonomisk utvärdering visar den ekonomiska nyttan

Den samhällsekonomiska utvärderingens fokus är att redovisa och synliggöra den samhällsekonomiska nyttan och de ekonomiska effekterna för berörda aktörer och deltagarna. Främst används denna typ av utvärdering för att följa upp sociala insatser inom välfärden med koppling till arbetsmarknad, arbetsliv, integration och socialpolitik. Ett relativt nytt användningsområde för samhällsekonomisk utvärdering är för vår del att redovisa företagets affärsnytta med koppling till samhällsekonomiska effekter. I dessa fall kan företagets sociala ansvar lyftas fram och vi kan visa på vilket sätt företaget tar ett socialt och ekonomiskt ansvar för att bidra till ett hållbart samhälle.

I denna samhällsekonomiska utvärdering har vi med stöd av projektet följt upp hur deltagarnas situation, försörjning och användande av samhällets tjänster, förändrats genom projektets insatser och genomförande. Genom att samla in dessa uppgifter, 12 månader för insats och 12 månader efter avslutad insats, kan vi följa upp, beräkna och redovisa hur individens försörjningssituation och behov av insatser påverkats genom insatsen. I efterläget ser vi vilken typ av resurser som har använts hos berörda aktörer, och kostnaderna för dessa, individens eventuella lön med eller utan subvention och vilken aktör som betalat ut den offentliga försörjningen om detta är aktuellt.

Målet med den samhällsekonomiska utvärderingen är att i ett första steg visa vilka kostnader som finns för deltagarnas utanförskap och marginalisering innan projekt-deltagandet och hur mycket dessa kostnader har minskat genom deltagandet i projektet. I ett andra steg beräknas den ekonomiska nyttan av insatsen genom att redovisa hur mycket kostnaderna för utanförskapet har reducerats. Därefter kan projektets

kostnader jämföras med intäkterna på kort sikt, ett år efter insatsen, och en prognos för det framtida värdet av insatsen kan uppskattas.

Det samlade målet för den samhällsekonomiska utvärderingen är att få en helhetsbild av projektets effektivitet och lönsamhet. I detta ingår olika typer av känslighetsanalyser, där projektets ekonomiska resultat kan "prövas" relativt om yttre faktorer utanför insatsen påverkat genomförandet och resultatet. En ytterligare analys studerar resultatet vid alternativa avskrivningsperioder.

Vi kan också jämföra projektets nyckeltal relativt liknande projekt i vår omfattande projektdatabas. Genom utvärderingen redovisas också hur fördelningen av kostnader och "nytta" kan variera mellan olika samhällsaktörer (myndigheter), vilket kan underlätta framtida diskussioner och beslut om finansiering av liknande insatser. Ytterligare användningsområden för den samhällsekonomiska utvärderingen är att underlätta spridning, implementering, lärande och för att diskutera och förklara höga initiala kostnader i ett projekt eller en åtgärd som sannolikt på sikt är lönsamt. En samhällsekonomisk utvärdering är också ett bra komplement till lärande utvärdering och ett processtöd med fokus på resultat och effekter.

Genom att Payoff alltid jobbar med utgångspunkt från förändringen av individens situation 12 månader före och 12 månader efter avslutad insats "lyfter vi blicken" från ett kortsiktigt resultat tänk med fokus på utfall och aktiviteter till att redovisa vilka effekter en insats ger. Eftersom en samhällsekonomisk utvärdering synliggör den ekonomiska nyttan kan vi säga att vi anlägger ett socialt investeringsperspektiv på de insatser som utvärderas med stöd av Nyttosam. För att få svar på frågan om insatsen är hållbar på längre sikt måste ytterligare uppföljning och utvärdering göras. Först då kan vi få svar på om insatsen gett effekter för deltagarna på sikt.

Projekt KAK skapar ekonomisk nytta

Den **samhällsekonomiska kostnaden** för deltagarna i urvalet i denna utvärdering innan projektdeltagandet 588 000 kr i genomsnitt per år och individ. Denna kostnad ligger i linje med den genomsnittliga kostnaden på 600 000 kr per deltagare och år som vi tidigare redovisat som ett resultat av närmare 60 genomförda arbetslivsinriktade utvärderingar utförda av Payoff, se NNS rapport 2015:1. Kostnaden för utanförskapet på samhällsnivå har efter deltagandet minskat med 67 000 kr per deltagare och år, något under genomsnittet 82 000 kr i våra tidigare utvärderingar.

Av aktörerna är det **kommunerna Köping, Arboga och Kungsör och Landstinget i Västmanland** som har minskat sina kostnader mest. Kommunerna har ökat sina skatteintäkter främst genom att flera av deltagarna kommit i ett arbete, samtidigt som kostnaderna för utbetalningen av försörjningsstödet minskat rejält liksom kostnaderna för omsorg och handläggning.

Landstinget har ökade skatteintäkter och minskade kostnader för sjukvård, vilket tyder på att deltagarna har haft hälsovinster av deltagandet som också kan möjliggöra en ökad livskvalitet. Se vidare den kvalitativa studien.

Arbetsförmedlingen har ökade kostnader, vilket ligger i linje med uppdraget. En social satsning med målsättningen att deltagare som "står långt från arbetsmarknaden" skall öka sin grad av egenförsörjning förutsätter att Arbetsförmedlingen har

möjlighet att stötta med insatser och lönesubventioner. En kostnadsökning för denna aktör indikerar därför att de fullföljt sitt uppdrag. Arbetsförmedlingen har haft en avgörande roll för att kunna genomföra projektet med anställningar och lön till deltagarna istället för ett de skulle fått ett passivt försörjningsstöd.

Försäkringskassans minskade kostnader beror på att några av deltagarna bytt typ av offentlig försörjning eller kommit i egenförsörjning. Staten har totalt sett ökat sina kostnader, men har också ökade skatteintäkter genom deltagarnas högre arbetskrafts-deltagande.

Deltagarna har efter avslutad insats ökat sina disponibla inkomster i genomsnitt med 2 000 kr per år. Det är viktigt att de personer som kommit i egenförsörjning får ett fortsatt stöd för att utveckla och bibehålla sin arbetsförmåga för att klara av sin egenförsörjning. Även de personer som genom projektet stärkt sina möjligheter att komma i ett arbete måste få ett fortsatt stöd efter projektavslut.

De känslighetsanalyser som vi genomfört av projekt KAK visar att projektet är fortsatt lönsamt även om vi tar hänsyn till andra faktorer påverkan av projektresultatet. Även vår kalkyl i vilken åtgärds-kostnaden ”skrivs av” på tre år visar att projektet är lönsamt redan från år ett istället för efter 27 månader då hela kostnaden belastat år ett. Dessa analyser kan också ses som ett alternativ till att använda kontrollgrupper, som i princip inte fungerar vid denna typ av utvärderingar, både p.g.a. kostnads- som etiska skäl.

När vi jämför projekt KAK relativt vår databas med liknande projekt visar sig projektet i stort ligga i nivå med jämförbara projekt vad gäller det ekonomiska utfallet av utvärderingen.

Förutsättningar för ett lärande, strukturellt och strategiskt perspektiv

Siffror och nyckeltal säger inte alltid allt och vi anser att det krävs ytterligare analyser för att ”tränga” bakom och förstå vad som ligger bakom de nyckeltal som redovisas i den samhällsekonomiska utvärderingen. Ytterligare en avgränsning för den samhällsekonomiska utvärderingen är att den mäter effekterna relativt målgruppen och inte direkt lyfter fram det organisatoriska perspektivet av hur processen eller projektet genomförts och vilka ekonomiska effekter detta fått.

Tanken med att redovisa och diskutera projektet ur ett vidare perspektiv är att detta skall komplettera den samhällsekonomiska utvärderingen. Vi har inte haft ett uppdrag att följeforska eller att bidra med ett processtöd till projektet, men vi vill ändå lyfta fram projektets möjliga effekter på lite längre sikt. Vår analys utgår från de uppgifter vi fått från projektledningen och i andra hand från de övriga kontakter som vi haft med projektet. Därför skall denna analys ses som en utgångspunkt för ytterligare diskussioner och analyser.

Under de närmare tjugotalet år som vi från Payoff arbetat med utvärdering har vi mött ett mycket stort antal projekt med arbetslivsinriktning riktade till personer i arbetsför ålder i olika stadier av utanförskap. Detta gör att vi har en gedigen kunskap om vad som varit framgångsfaktorer och grundbultar i olika satsningar, vilket vi kan utgå från i våra analyser.

Projekt KAK har ett väldigt omfattande syfte men få mätbara mål relativt syftesbeskrivningen. Det är inte helt ovanligt i våra utvärderingar, vilket gör att det är svårt att

uttala sig om projektets resultat och effekter. Projekt KAK har dock i bilaga 1 på ett föredömligt sätt dels presenterat bakgrunden och förutsättningarna för projektet och dess målgrupp, dels redovisat vad som uppnåtts av alla delar i syftet och redovisat hur målen uppfyllts. Bakgrundsbeskrivningen visar vikten av denna typ av projekt för individer som riskerar att "fastna" i ett långvarigt bidragsberoende och samtidigt får det allt svårare att komma i egenförsörjning. KAK är därför genom sitt jobberbjudande ett mycket konkret och bra sätt för deltagarna att komma vidare mot ett arbete relativt andra insatser som inte har denna möjlighet. Av syftena har de flesta nåtts som avser deltagarna och genomförandet av insatsen.

Målen i procent relativt hur många deltagare som skulle genomgå hela projektets program har uppnåtts; 77 procent (75 procent) och 90 procent av deltagarna (75 procent) har minskat sitt behov av försörjningsstöd. Detta är ett viktigt kvitto på att projektet lyckat bryta deltagarnas beroende av ett passivt offentligt stöd och närmat sig arbetsmarknaden genom aktiviteterna i KAK.

Den strategiskt viktigaste långsiktiga effekten av denna typ av projekt är att dessa enligt vår uppfattning utvecklar verksamheterna och påverkar befintliga strukturer, vilket innebär att projektparterna tagit eller tar vara på lärandet och implementerar delar eller hela insatsen efter avslutat projekt. Nya grepp inom social-, utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken kräver ett visst mått av mod och målsättningar för att kunna använda de offentliga resurserna på ett effektivare sätt till gagn för brukarna. För en kommun kan det vara en stor utmaning att överbrygga "stuprörslogiken" med en organisation av verksamheten som i grunden gör att individernas behov och frågor hanteras av olika enheter som traditionellt jobbar på i "sugröret" utan att alltid ta/ha möjlighet att ta hänsyn till helheten i brukarens behov. Detta gäller särskilt för målgrupper med ofta komplexa och stora behov av olika insatser av offentliga tjänster, som flera av deltagarna i denna satsning.

Samordningsförbundet som genom dess parter står som huvudsaklig finansiär av projektledningen i KAK har också ett intresse av att resurserna används effektivare efter genomförandet. Om det bara är deltagarna i projektet som får insatsen och sedan "gör parterna som vanligt" relativt målgruppen efter avslutad insats, så är projektets avtryck och effekter minimala sett ur ett organisationsperspektiv. **Det är därför särskilt intressant att de tre kommunerna i projektet beslutat eller avser att fatta beslut om att fortsätta med insatserna i egen regi för målgruppen. Det innebär även att strategier, strukturella förutsättningar avseende resurser, styrning, ledning och samverkan också måste klaras ut.** En implementering av projektets arbetsmetoder, samverkan och tillgång till bra arbetsplatser med handledning är en effektiv resursanvändning för såväl samhället, myndigheterna, övriga projektparter och sist men inte minst individerna i målgruppen. Genom denna satsning skulle också många nyanlända erbjudas en konstruktiv plattform för en snabbare etablering i det svenska samhället.

Kvalitativ utvärdering

Uppdraget

Den kvalitativa utvärderingens uppdrag var att genom intervjuer fånga upp hur projektledarna, handledarna och projektdeltagarna upplevt projekt KAK dvs. deras upplevda resultat och effekter som en följd av projektet. Utvärderingen ska redovisa om projektet varit lyckat relativt insatsens syfte och mål samt vad som varit framgångsfaktorer, mervärden, lärande och förbättrings- samt utvecklingsområden. Utvärderingen ska däremot inte fokusera på projektets strategiska och strukturella förutsättningar och värden. Fokus ligger därför på respondenternas upplevda förändring som en följd av projektet samt på eventuella förbättrings- och utvecklingsområden.

Hur har intervjuerna genomförts?

De två intervjuerna med projektledarna genomfördes i Kungsör individuellt under cirka 1,5 timme den 9 december 2015. Intervjuerna följde ett strukturerat frågeunderlag.

Intervjuerna med de tre handledarna skedde också individuellt under cirka 1,5 timme och genomfördes den 9 och 10 december 2015 i Arboga, Kungsör och Köping, se bilaga.

Intervjuerna med deltagarna omfattade 22 personer, varav 14 ingick i fyra olika fokusgrupper. Förutom detta har åtta djupintervjuer genomförts. Fokusgrupperna genomfördes under ca 1,5 timme vardera den 9 och 10 december 2015 på plats i Kungsör, Arboga och Köping. Djupintervjuerna som varade mellan 30 minuter och en timme genomfördes per telefon under tiden 15 – 20 december 2015.

Urvalet av respondenter

Projektet har haft två projektledare och båda är intervjuade. Antal handledare har varit cirka 70 stycken och de tre som har intervjuats är enligt projektledningen representativa för hela populationen.

Antalet inskrivna deltagare under projekttiden uppgår till 180 varav 140 genomfört sin anställning. Urvalet av de 22 deltagare som intervjuades gjordes av projektledningen utifrån kriteriet att respondenterna skulle vara så representativa som möjligt med restriktionen att de någorlunda väl skulle kunna göra sig förstådda samt förstå svenska. Urvalet består således av kvinnor och män i olika åldrar och från olika länder.

Bedömning på sexgradig skala

Samtliga respondenter, såväl projektledare som handledare och deltagare, har i samband med att de fått ange de mest betydande förändringar som de upplevt som en

följd av projektet även fått uppskatta hur stor graden av förändring är enligt en sex-gradig skala där:

6=mycket stor förändring

5=stor förändring

4=ganska stor förändring

3=ganska liten förändring

2=liten förändring

1=oförändrat eller mycket liten förändring

Projektledarnas uppfattning

Upplevda förändringar och effekter hos deltagarna

En stor förändring som båda projektledarna lyfter fram är att många deltagare fått en **ökad självkänsla** genom anställningen. Att få gå från ett beroende av försörjningsstöd till en egen lön betyder mycket. ”*Jag kan nu ta egna beslut när jag har en egen lön*”, som en av deltagarna uttrycker det. Flera av deltagarna har även blivit inringda som vikarier vilket också stärkt deras självkänsla. Möjligheten och förmågan att ta makten över sitt eget liv gör att många deltagare börjar se tillvaron klarare, ”*dimman har börjat lättas*”. Effekten av ökad självkänsla bekräftas även av de intervjuade deltagarna själva.

Att ha ett arbete att gå till har även stor **betydelse för barnen**, de kan nu berätta för sina kamrater och lärare att pappa/mamma går till jobbet på morgonen. En annan effekt som berör barnen är att de kommit i tid till skolan och då även har ätit frukost hemma, dvs. gjort det som alla andra barn gör vilket inte alltid var fallet tidigare.

En annan effekt är att **hälsomedvetandet har ökat** hos flera deltagare. Initialt var t ex. sockerberoende stort främst hos de yngre, medan de nu i högre grad förstår vikten av rätt mat och motion.

Enligt projektledarna uppger flera deltagare att de tar **mer ansvar** nu när de har/har haft ett jobb. Många deltagare som var passiva tidigare tar mer ansvar, de söker jobb mer aktivt. Det är viktigt att komma i tid och att göra rätt för sig. Enligt båda projektledarna gäller detta särskilt de utlandsfödda deltagarna som uppges ha ”bättre arbetsmoral” och ser arbetet som en chans att komma vidare i livet. De utlandsfödda deltagarna har även haft en lägre sjukfrånvaro.

Flera deltagare uppvisar ett **ökad intresse för studier**. Cirka 1/3 av de 140 deltagarna som har genomfört sin anställning har gått vidare till studier för att i ett nästa steg kunna gå vidare till en anställning. De flesta av dessa har valt yrkesstudier. Projektledarna uppger att många deltagare visat stort intresse för just studier då de varit medvetna om att de inte får behålla projektanställningen efter att de 12 månaderna gått. Detta är viktigt, utan utbildning är det mycket svårt att få jobb!

Flera av deltagarna uppger att de har fått ett **värde som människa** som de inte hade när de var beroende av försörjningsstöd. ”*Jag känner mig som en människa och känner mig behövd*” som en deltagare uttrycker sig.

Flera av deltagarna uppger att de har blivit **delaktiga i samhället**, ”man har blivit något och man räknas”. En av projektledarna uttrycker sig på följande sätt; ”många samhällsfiender har börjat tänka om.”

Hur stor har förändringen varit?

På en sexgradig skala uppger projektledarna att förändringen för deltagarna i genomsnitt har varit **4 respektive 5**. Spannet är för en av dem mellan 1 och 6 medan den andra uppger mellan 2 och 6.

Kommentaren till att några deltagare, max fem st., bara får en 1a är att dessa ”kom fel” och inte kunde tillgodogöra sig projektet av olika skäl. Skälet till att inte fler får en 6a uppger en av projektledarna vara att ett års arbete inte räcker för att skapa en så stor förändring som en 6a innebär.

Båda projektledarna uppger att de flesta deltagare har gjort stora förändringar i sina liv. Av de som hoppat av projektet i förtid har några gått till studier, andra har fått jobb. Projektet har i dessa fall gett deltagarna den extra push som behövdes. Andra har hoppat av pga. dålig hälsa, medan några få stannade i missbruk.

”Det bästa med projektet är att så pass många lyckats genomföra sin anställning, det har varit relativt få avhopp.”

Vad är det som har bidragit till förändringen?

Projektledarna uppger att **anställningen i sig** varit den faktor som har haft störst betydelse för förändringen; ”Att direkt kunna erbjuda en anställning utifrån att vissa kriterier först uppfyllts har underlättat jobbet för oss som projektledare.” En väsentligt bidragande faktor har varit att projektledarna (och handledarna) funnits **tillgängliga** som kontakter och att deltagarna har hela tiden vetat vart man kan vända sig. Kontakten med projektledarna har även gett **trygghet** hos deltagarna, inte minst beroende på att mycket personligt också har kommit fram. En ytterligare faktor som haft stor betydelse är att deltagarna **slipper ”myndighetsjagandet”** genom att de växlat från försörjningsstöd till anställning med lön.

Enligt projektledarnas uppfattning så hade merparten av deltagarna inte kommit vidare utan det stöd de fått i projektet, ”vi som projektledare har haft en stor del i förtroendebyggandet.”

En annan viktig faktor som bidragit till förändringen är att deltagarnas **disponibla inkomst ökat** med mellan 3 och 5 000 kr per månad beroende på situationen i föreläget. Förutom detta med minskat ”myndighetsjagande” har detta lett till att deltagarna kunnat börja spara pengar.

Trots denna effekt uppger en av projektledarna att denne trodde att lönen skulle locka mer än vad den gjort, bl. a **borde närvaron varit större** då det skiljer så pass mycket ekonomiskt mellan närvaro och frånvaro på arbetet. Förklaringen kan vara att en hel del av deltagarna är vana att leva på lite pengar och kan därmed vara borta från arbetet utan att det gör så mycket - pengar är inte så viktiga då de är vana att stå utanför konsumtionssamhället!

Enligt samma projektledare har många handledare visat förståelse för detta då de känner till målgruppens problematik.

Hur lång tid kommer förändringen att finnas kvar?

Båda projektledarna tror att flera av deltagarna **kommer att återgå** till JOB:en och aktivitetsstödet samt vid behov komplettera med försörjningsstöd när tiden för a-kassan löpt ut. En kommentar är; *”Det kan gå fort att falla tillbaka när man blir ensam igen.”* Ett problem i sammanhanget är att Arbetsförmedlingen inte kan pusha och stötta på samma sätt som man kunnat inom projektet. Utifrån detta påpekar en av projektledarna att *”Vi kanske skulle valt ut deltagare mer selektivt utifrån vad de skulle kunna klara efter ett år då de blir ensamma igen, just med tanke på de krav som ställs från Af när man är arbetslös.”*

Projektpersonalens bemötande

Projektledarna anser båda två att deras **bemötande varit mycket viktigt**. Tillgängligheten har varit A och O – *”att vi lyssnar och att vi svarar i telefon när deltagarna ringer alternativt att vi ringer upp när de sökt oss”*. Betydelsen av tillgängligheten har även gällt gentemot handledarna. Viktigt också att projektledarna ger uttryck för samma värderingar och att bemötandet varit bra, inte minst med tanke på att deltagarna ofta har dålig erfarenhet av myndighetskontakter. Projektledarna framhåller att värderingarna är inbyggda i projektmetoden och att projektet därmed skulle kunna genomföras till stor del även av annan personal.

På frågan om projektledarna upplever att de haft tillräckligt med tid för att stötta deltagarna uppger en av projektledarna att det varit tufft ett tag halvvägs i projektet när det var som mest intensivt, i övrigt ja. Samma projektledare uppger vidare att *”Vissa deltagare har haft ett större behov av stöttning och det har då hänt att jag ringt deltagarna på kvällstid eller på en söndag för att pusha på inför det som ska ske dagen därpå.”*

Hjälper projektet deltagarna att uppnå sina mål?

En av projektledarna gav följande svar; *”Ja, projektet hjälper många av deltagarna att nå sina mål. Det som jag uppmärksammat är dock att många inte har några mål, man vet inte vad man vill i livet. För de som hade mål har min roll som projektledare varit viktig för att de ska komma vidare. Ofta har de behov av någon att bolla idéer med, någon som kan pusha vidare samt vara behjälplig med vissa kontakter.”*

Många har också fått en stärkt självbild och på så sätt fått en ökad förmåga till att tro sig kunna uppnå sina mål och därmed påbörjat den processen.

Under projekttidens gång har alla deltagare haft en individuell handlingsplan. I handlingsplanen har både kortsiktiga och långsiktiga mål skrivits ned tillsammans med deltagaren. Fokus har också varit på vad som ska hända efter det att tiden i projektet är slut. Samtal har kontinuerligt förts om vad som behövs för att nå de mål som deltagaren har bestämt.

”Där har vi tillsammans försökt sätta upp olika mål under tiden. Till att börja med kunde det handla om att komma upp i heltid, att ha en god närvaro. Sedan kunde det

bli att man skulle börja med körkortsteori eller läsa upp ett gymnasiebetyg. Det svåra för många var att sätta upp mål för framtiden.”

Skulle du vilja fortsätta vara med i projektet?

En av projektledarna gav följande svar; *”Ja, jag skulle gärna fortsätta arbeta i projektet. Anledningen till detta är att jag anser att det är ett bra projekt och att det ger människor en ny möjlighet i livet. För mig som person har det varit spännande att få vara med på deltagarnas resa men också utmanande. Med det menar jag motivationsarbetet med att få till en varaktig förändring. Det är också spännande att få arbeta i olika kommuner och plocka ut godbitarna från varje kommun, göra mer av det som fungerar bra på respektive ställe, få till ett ännu bättre samarbete.”*

Den andra projektledaren uttryckte sig på följande sätt; *”Utifrån min bakgrund från myndighetssidan (beställare) med samma målgrupp, tycker jag att denna period hjälpt mig att fått en tillräcklig bild av helheten. Men tre år som projektledare i detta projekt räcker.”*

Vad kan förbättras?

Enligt en av projektledarna har **kommunikationen inåt inte fungerat** optimalt, bl. a har lönekontoret inte varit informerade om de nya anställningarna vilket initialt skapade viss irritation. Ett annat förbättringsområde är att **organisationskulturen skiljt sig åt** i de tre orterna vilket lett till visst gnissel. Vad gäller praktikplatserna har de största problemen initialt funnits i Köping där det i början av projektet var svårt att hitta praktikplatser. Ytterligare ett förbättringsområde är uppföljningen efter att tiden i projektet är slut. Många deltagare upplever då en vilsenhet och saknar någon att vända sig till när svårigheter uppstår.

Det kanske största förbättringsområdet gäller att remittenterna skulle ha tänkt på att det **kommer en tid efter projektet** där deltagarna förväntas uppfylla Arbetsförmedlingens krav vilket många deltagare inte kommer göra.

Handledarnas uppfattning

Av de tre handledare som har intervjuats på respektive ort arbetar två på förskola medan den tredje arbetar som arbetsmarknadskonsulent på kommunen.

Handledare 1 har varit handledare åt en deltagare, handledare 2 har varit handledare åt tre deltagare medan handledare 3 varit handledare åt två deltagare. Samtliga intervjuade handledare har varit handledare för utrikesfödda deltagare, något som gör att respondenternas svar fokuserar på utrikesfödda deltagare..

Upplevda förändringar och effekter hos deltagarna

Handledaren (nr 1) anser att deltagaren genomgick en stor förändring, vågade allt mer ju mer barnen släppte in hen. Hen kunde själv hålla i grupper och det fungerade bättre socialt, både mot personal och föräldrar. **Språket förbättrades** successivt och efter en tid kunde hen tolka och vara en bra mellanhand mellan utlandsfödda barn och övrig personal samt mellan föräldrar och personal.

Deltagarens förändring uppskattar handledaren till **4,5 på en sexgradig** skala. Det som gav upphov till denna markanta förändring var att hen växte med uppgiften och bidrog mer och mer till verksamheten. Parallellt med att ekonomin förbättrades ökade tryggheten genom att hen hade ett jobb att gå till. Inte minst för att hen var ensamstående har projektet betytt mycket, likaså känslan av att utgöra en kugge i arbetslaget.

Handledarens (nr 2) uppfattning är att den förändring som är den viktigaste för de tre deltagarna är att de **fått social träning, skaffat sig rutiner** och att de mår bra. En viktig effekt av projektet är att det sker en integration mellan olika grupper, *”Det viktigaste är inte arbetet, utan den sociala träningen.”*

Deltagarnas förändring uppskattar handledaren till **4 på den sexgradiga skalan**. Spannet är mellan 1 och 5, dvs. ingen 6a. *”Flera av de som är ”ettor” skulle ha varit föremål för LSS, och för att få 6 ska man vara mer framåt och ta initiativ.”* Handledarens uppfattning är att utlandsfödda uppvisar större förändringar än svenskfödda.

Det som gett upphov till förändringen är dels att deltagarna utfört ett arbete som de inte gjort förr, dels att det har **byggts en relation** mellan handledaren och deltagarna. Det är viktigt att deltagaren kan känna sig trygg i sig själv. Handledarens uppfattning är att projektledarna borde ha varit mer närvarande på arbetsplatserna. Likaså borde introduktionen ha varit bättre enligt handledaren.

Handledaren tror att den förändring som skett till stor del kommer kvarstå på sikt.

Handledare (nr 3) uppger att i och med det ökade flyktingmottagandet har antalet barn med utländsk bakgrund på kommunens förskolor på kort tid ökat, särskilt i området med mycket hyresbostäder där över 50% av barngrupperna nu består av nyanlända barn. Detta gör att det blivit svårare för förskolepersonalen att kommunicera språkligt med såväl nyanlända barn som nyanlända föräldrar. Genom projektet har dock förskolorna haft två anställda med utländsk bakgrund som utgjort ett stort **stöd i tolkning och kommunikation** med barn och föräldrar. Handledaren tycker att det har utgjort en stor positiv effekt och förändring (5) för förskolan eftersom deltagarna har kunnat vara med på föräldramöten och utvecklingssamtal.

Ibland har **kulturkrockar** uppstått exempelvis genom att man på förskolan vill att barnen ska kunna och prova att göra så mycket som möjligt själva medan projektets deltagare i början gjorde precis allt åt dem. Den manlige deltagaren tyckte också att flickor och pojkar skulle vara på olika sätt och att pojkarna inte fick klä ut sig eller ha nagellack. Man ser även skillnader i att såväl utländska barn som de utländska projektdeltagarna kommer till förskolan trots att man är sjuka. Efter att man pratat om dessa frågor utgjorde det dock inget problem.

Man har även upptäckt att man ändrat flera **svenska föräldrars syn på nyanlända** då vissa föräldrar haft en negativ syn först men sedan ändrat uppfattning och insett att alla är lika mycket värda. En av projektdeltagarna var förutom nyanländ även man och i början märkte man att vissa föräldrar präntat in lite i barnen att de inte skulle vara med honom. Förskolepersonalen tog då upp detta med föräldrarna som då sa att de inte menat det på det viset och sedan har det fungerat bra. Handledaren tycker att denna effekt har varit ganska stor (4).

Projektdeltagarna har enligt handledaren känt att de gjort nytta, blivit en del av arbetslaget och därmed fått **större självförtroende**. Detta har märkts genom att de efter en tid börjat göra saker som de inte gjorde i början. Exempelvis börjat pratat automatiskt med föräldrarna vid hämtning kring hur dagen varit för barnen, svarat i förskolans telefon samt deltagit i möten och utbildningar. Handledaren tror att det är förskolepersonalens positiva bemötande som bidragit till detta. Handledaren uppskattar förändringen som ganska stor (4) för båda deltagarna. Den kvinnliga deltagaren har haft en pedagog som mentor som hjälpt henne med värderingar (vad som är viktigt med barnen, barnuppfostran, inte vara så högljudd och ropa och förskolan har lärt sig om deltagarnas kultur).

Handledaren uppger att deltagarna fick **förbättrad språkutveckling och språkförståelse** som en följd av projektet. Det var i början lätt att tro att projektdeltagarna förstod vad som sades eftersom de svarade "ja" men sedan ändå inte förstod vad som sagts. Efter ett tag kunde de dock exempelvis läsa en bok för barnen. Det är den praktiska språkanvändningen under anställningen där man pratar mycket som bidragit till detta. Handledaren uppskattar dock språkutvecklingen som ganska liten (3) förändring pga. att deltagarna kan mer än de tror men törs inte prata.

Hade deltagaren uppnått förändringen utan stödet från projektet?

Enligt handledarens (nr 1) uppfattning hade deltagaren troligen inte uppnått denna förändring utan deltagande i projektet. Deltagaren uppgav att hen kände sig utvald över att ha fått denna möjlighet och pratade även väl om projektet för andra.

Handledaren (nr 2) anser att deltagarna kunnat uppnå förändringen på egen hand men att det då hade tagit mycket längre tid, *"projektet har spelat stor roll."*

Handledaren (nr 3) tror inte att deltagarna hade uppnått dessa förändringar utan projektet eftersom handledaren upplever att förändringarna beror på att deltagarna varit på arbetsplatsen, varit en del av samhället och känt sig behövda.

Vad gör deltagaren idag?

Projektet har inte lett till att deltagaren har arbete idag. Anledningen till detta är inte brist på efterfrågan utan beror huvudsakligen på att deltagaren själv fått höra att arbetet som vikarie skulle medföra lägre inkomst än ersättningen från a-kassan. **Handledaren (nr 1)** har vid flertal tillfällen pratat med deltagaren om den uppkomna situationen när denne passerar förskolan. Handledaren har då försökt påverka deltagaren att nappa på de talrika jobberbjudanden som finns vilka skulle kunna leda till en framtida "inlasning."

Projektet har lett till att deltagarna umgås med delvis nya människor. De som slutat sitt arbete kommer nu och hälsar på sina gamla arbetskamrater, bl. a för att söka hjälp med olika saker. På det sättet bygger de upp nya relationer som kan bli varaktiga. En annan iakttagelse som **handledaren (nr 2)** påpekar är att deltagarna (de har haft en anställning inom kommunens renhållningsenhet) inte slänger lika mycket skräp som tidigare, "städningen kostar ju mycket."

Genom att deltagarna fått ökade inkomster har många börjat äta annorlunda och nyttigare. En del deltagare har även tagit med sig mat till arbetsplatsen.

För många deltagare har jobbet i sig en stor betydelse. Man känner en stolthet över att bidra till samhället som bl. a manifesteras genom att vissa deltagare går hem klädda i sina arbetskläder.

Enligt handledaren (nr 3) har deltagarna gjort handlingsplaner med projektpersonalen.

Den manlige deltagarens ettåriga anställning är idag slut. Deltagaren fick ett timvikariat när någon var sjuk men har nu flyttat med sin familj.

Den kvinnliga deltagaren är kvar och arbetar och har sagt att hon kan tänka sig att ställa sig på vikarielistan. Förskolechefen försöker få alla vikarier att studera vidare och bli behöriga.

Skulle du vilja fortsätta som handledare i projektet?

”Ja, absolut. Viktig insats som jag gör – kändes som en bra uppgift för mig.” (Nr 1)

”Ja, det skulle jag absolut vilja.” (Nr 2)

”Ja, jag har tagit emot tidigare och skulle gärna göra det igen eftersom det är så svårt att rekrytera människor så skulle man vilja att det här är en instans som alltid finns och som är stadigvarande där vi kan hjälpa varandra.” (Nr 3)

Har projektet hjälpt deltagaren att uppnå sitt mål?

Hens mål var att komma ut i arbetslivet. Handledaren (nr 1) anser att målet hade kunnat uppnås om deltagaren ”vågat.”

Projektet har säkert varit till hjälp för många, men inte för alla, uppger handledaren (nr 2). De deltagare som denne handlett pratade dålig svenska. Mål var inget man hade pratat om, däremot mycket prat om vad som skulle hända när anställningen skulle ta slut och a-kassan skulle ta över. Däremot var det ingen som pratade/informerade om vad som skulle hända när a-kassedagarna tar slut. Handledaren anser att språket fortfarande är deltagarnas största handikapp i både tal, skrift och läsning *”vilket innebär att många är kvar på ruta ett.”*

Handledaren (**nr 3**) uppger att det beror på vad de har för mål. Handledaren hoppas att deltagarna får syn på andra saker och kan utbilda sig eller testa en annan inriktning. Deltagarna har gjort handlingsplaner med projektpersonalen.

Vad har varit det bästa med projektet?

Handledaren (nr 1) anser att det är en vettig idé att slussa in människor som står en bit från arbetsmarknaden. Samtidigt som deltagaren får känna att hen bidrar så får vi en extraresurs som bidrar till verksamheten. Hen har bidragit med språkkunskaper, kroppsspråk och kulturkunskap.

Handledaren (nr 2) anser att det bästa med projektet är att folk får komma ut i en verksamhet och få visa vad de kan.

Handledaren (nr 3) uppger att de nyanlända har fått chansen att komma in i det svenska samhället och arbetslivet. De har fått chansen att komma vidare, förskolorna har fått gratis extra hjälp och man har lärt oss av varandra.

Något som inte har fungerat så bra?

Det mesta har funkat bra mycket tack vare projektledaren som var mycket bra och som gav det stöd som deltagaren behövde anser handledaren (nr 1).

Kommunikationen mellan handledaren och projektet har inte fungerat så bra; *”man pratar om samma personer vid två olika bord.”* (nr 2)

Enligt handledaren (nr 3) hade det varit bra om man ibland hade haft en tolk att tillgå för det har man aldrig haft.

Handledaren hade också velat kunna komma till deltagarna innan praktiken och informera deltagarna om hur det är att arbeta på en förskola och vad man ska tänka på.

”För en del tänker att vara med barn är ju inget svårt men det är så mycket mer.”

Har deltagarens möjlighet att få arbete eller gå vidare till studier ökat?

Ja, deltagaren skulle ha mycket goda möjligheter att få arbete om hen tog steget till Rekryteringsenheten. Deltagaren har sökt några jobb som sömmerska. Ringde och frågade flera gånger men fick inget och uppgav då att hen kände sig diskriminerad. (nr 1)

Handledaren uppger att det är ett ökat intresse för studier, många deltagare pratar om påbörja studier. Steget från att visa intresse till att påbörja studier kan dock vara långt, påpekar handledaren – *”de måste ta egna initiativ!”* (nr 2)

Handledaren hoppas verkligen det. En av deltagarna vikarierade en del på arbetsplatsen efter anställningens slut men har nu flyttat. Den andra deltagarens ett åriga anställning är snart slut och handledaren har uppmuntrat deltagaren att ställa sig på vikarielistan och att utbilda sig i yrket. (nr 3)

Har ditt bemötande som handledare betydelse för deltagarens utveckling?

Ja definitivt. Viktigt att man bemöter deltagaren med respekt - personen ska känna sig sedd och respekterad. (nr 1)

”Det tror jag definitivt – viktigt att vara lyhörd och visa att jag finns där för dem.” (nr 2)

”Självklart ett gott bemötande till alla så att de känner sig sedda och trodda på. Där kan jag sakna att man ibland skulle ha en tolk för de har de aldrig, ibland skulle man kanske ha haft någon mer.” (nr 3)

Genomgick du en handledarutbildning innan du påbörjade ditt arbete i projektet?

Nej, jag fick ta över efter kollega när denne slutade. (nr 1)

”Nej, jag hade redan så mycket erfarenhet av handledning.” (nr 2)

”Nej, det kan ha varit bra att ha haft en allmän. Sedan har jag kanske ganska mycket erfarenhet då jag tagit emot andra tidigare men självklart absolut. Och att man kanske får samma information om saker och ting. Jag har bara erfarenhet av nyanlända men jag skulle nog ha velat ha någon information där vi från verksamheten hade kunnat få komma med någon information innan till deltagarna. För en del tänker att vara med barn är ju inget svårt men det är så mycket mer.” (nr 3)

Deltagarnas uppfattning

Målgruppens situation innan projektet

Samtliga 22 intervjuade deltagare var arbetslösa innan projektet, flertalet under många år. De var helt eller delvis beroende av försörjningsstöd under kortare eller längre perioder. En stor andel hade svårt att hitta jobb pga. fysiska och/eller psykiska funktionsnedsättningar. Andra hade utbildningar från sina hemländer men saknade svensk arbetslivserfarenhet eller svenska referenser och lyckades bara få deltidsjobb eller inget jobb alls. En deltagare hade aldrig haft varken någon praktik eller något arbete innan projektet.

Två deltagare var långtidssjukskrivna för såväl psykisk som fysisk ohälsa och fyllde upp sjukpenningen med försörjningsstöd.

Målgruppens upplevda effekter som en följd av projektet

Effekt 1: Praktik som lett till anställning

Samtliga intervjuade deltagare utom två har fått arbetspraktik som lett till anställning. Deltagarna fick genom projektet *arbetspraktik* i mellan 1-12 månader som ledde till ett år långa *anställningar* inom kommunen som i några fall även förlängdes. En deltagare fick praktik men den ledde inte till någon anställning. Nästan hälften av de intervjuade deltagarna upplever detta som mycket stor förändring (6) i sina liv. Flera tycker att det är en stor förändring (5) och några tycker att det är en ganska stor förändring (4), då dessa fortfarande saknar utbildning och talar dålig svenska. En av de intervjuade deltagarna tycker att anställningen utgör en liten förändring (2) eftersom deltagaren varit anställd på samma arbetsplats tidigare. I samtliga fall utom ett letades anställningarna fram av en av kommunens praktiksamordnare. Därefter träffade projektledare och deltagare den tilltänkta handledaren eller chefen på den arbetsplats som praktiken och sedan anställningen var tänkt att bli på.

”Man strävar mer efter att få jobb nu än tidigare. Vet inte varför men hade aldrig haft ett jobb innan och nu vet man hur det är att ha stadig ekonomi och vill helst inte tillbaka till försörjningsstöd.” Deltagare Arboga

Effekt 2: Förbättrad dygnsrytm

En intervjuad deltagare uppger att denne uppnått denna effekt. Deltagaren kliver nu upp tidigare på morgonen, måste sköta tiderna bättre och har fått rutiner.

Effekt 3: Ökat fysiskt och psykiskt välmående

Nästan en tredjedel av de intervjuade deltagarna uppger att de mår fysiskt och/eller psykiskt bättre som en följd av projektet. Deltagarna uppger att de mår bättre av att genom anställningarna träffa folk, få socialt utbyte med trevliga och hjälpsamma arbetskamrater och inte bara vara hemma. Flera av de intervjuade uppger att de har fått bättre humör, rört sig mer i jobbet, fått upp konditionen och har blivit smalare. Det är anställningarna som har gjort att deltagarna nu slipper vara beroende av socialtjänsten och tjänar egna pengar som gör deltagarna gladare samt att de slipper tristessen att gå hemma och får ett jobb att gå till med fasta arbetstider och ledighet på helgerna. De mår även bra av att känna att de gör rätt för sig. Det ökade humöret leder i sin tur till att deltagarna uppger att de får mer energi och orkar göra mer saker än tidigare.

Flertalet av de intervjuade deltagarna upplever förändringen som mycket stor eller stor medan en av de intervjuade deltagarna upplever den som ganska stor.

”Jag skulle vilja säga kontroll över livet, oftast tappar du all kontroll när du lever på socialbidrag, du styrs av andra faktorer, du har inte så mkt frihet egentligen, koll över läget.” Deltagare Köping

Effekt 4: Ökad inkomst

Nästan hälften av de intervjuade deltagarna uppger att de fått ökad inkomst som en följd av anställningen. Det varierar mellan 2 000 kronor upp till 7 000 kr mer i månaden. Den ökade inkomsten leder till bättre självkänsla och trygghet och en nämner även fem veckors semester som en viktig förändring.

En av de intervjuade deltagarna berättar att den faktiska inkomstskillnaden för deltagaren dock blir ganska liten eftersom försörjningsstödet tidigare betalade hyra, el, mediciner och läkarbesök medan deltagaren nu betalar allt själv. Detta gör att deltagaren inte har så mycket kvar när allt är betalt men deltagaren tycker att det ändå är bättre än innan eftersom denne nu har arbetsgivare och trivs. Två intervjuade deltagare har köpt sig varsin billigare bil som de nu kan åka till jobbet och affären med.

En av de intervjuade deltagarna investerar mer nu när denne har ekonomi att köpa något som kan räcka i längden, innan hade deltagaren inte möjligheten eller energin till det. Deltagaren kunde nu unna sig att åka iväg med kompisar och hitta på saker och handla saker utöver det mest elementära som hen tidigare velat ha men inte haft råd till. Deltagaren försöker som en följd av detta att spara mer pengar nu än innan.

En av de intervjuade deltagarna hade dock betalningsskulder så den ökade inkomsten drogs av Kronofogden. Detta gjorde att deltagaren egentligen inte fick någon inkomstökning men kunde betala av skulden till Kronofogden med 43 000 kr och betalade på så sätt bort nästan hela sin skuld.

Hälften av de intervjuade deltagarna upplever att förändringen är stor (5) eller mycket stor (6) medan ett fåtal tycker att förändringen är mycket liten (1), ganska liten (3) eller ganska stor (4). De som tycker att förändringen är mindre har pga. skulder eller minskat försörjningsstöd inte fått så hög faktisk inkomstökning.

”Eget jobb ger egna pengar som i sin tur ger mer frihet.” Deltagare

Effekt 5: Minskat sitt försörjningsstöd eller blivit helt självförsörjande

Hälften av de intervjuade deltagarna uppger att de minskat sitt försörjningsstöd eller blivit helt självförsörjande pga. anställningen. Enligt projektledningen minskade dock samtliga deltagare helt eller delvis sitt försörjningsstöd. Att bilden skiljer sig åt kan bero på att deltagarna i intervjuerna inte har fokuserat så mycket på detta utan istället fokuserat på den för dem personligen mer viktiga anställningen samt mjukare effekter som exempelvis ökat självförtroende. Detta leder till att deltagarna får bättre självkänsla och självförtroende när de kan klara sig själva, blir självständiga och inte behöver hjälp av andra. Man slipper då visa upp papper för socialen utan gör som man vill med sina egna pengar. Detta gör att man kan betala för sig själv i två år först ett år med lön och sedan 300 dagar med a-kassa istället för försörjningsstöd då man även gått med i a-kassan.

De flesta av de intervjuade deltagarnas försörjningsstöd försvann helt och man uppger (6) dvs. en mycket stor förändring eftersom de känner sig fria och slipper vara beroende och fullständigt i händerna på vad andra tycker och tänker med deras liv. En av de intervjuade deltagarna blev självförsörjande under anställningen men fick dock fylla upp a-kassan med 1 000 kr/mån i försörjningsstöd efter anställningen eftersom a-kassan var lägre än försörjningsstödet.

Effekt 6: Minskat aktivitetsstöd - självförsörjande

En intervjuad deltagare hade inte försörjningsstöd innan deltagandet i projektet utan aktivitetsstöd. Deltagaren uppger att denne nu har kvalificerat sig till a-kassa istället. Deltagaren uppskattar förändringen som stor (5).

Effekt 7: Kvalificering till a-kassa

En tredjedel av de intervjuade deltagarna uppger att de har kvalificerat sig till a-kassa. Det är målgruppens medlemskap i a-kassa samt anställningen via projektet som lett till detta. Enligt projektledningen kvalificerade sig dock samtliga deltagare till a-kassa. Att bilden skiljer sig åt kan bero på att deltagarna i intervjuerna inte har fokuserat så mycket på detta utan istället fokuserat på den för dem personligen mer viktiga anställningen samt mjukare effekter som exempelvis ökat självförtroende. Den intervjuade deltagare som dock inte fick någon anställning efter sin arbetspraktik kan dock inte ha kvalificerat sig till a-kassa.

Effekt 8: Gått en utbildning via projektet

Två intervjuade deltagare uppger att de har gått en utbildning via projektet. En av de intervjuade deltagarna fick utbildning i röjsåg och upplever det som en stor förändring (5). Yrket är dock inget stort yrke på marknaden nu annars uppger deltagaren att denne hade valt (6) i förändringsgrad. Deltagaren gör inget annorlunda som en följd av detta idag men har kvar körkortet i röjsåg som ökar deltagarens chanser till arbete. Enligt projektledningen har dock åtminstone två av de intervjuade deltagarna gått MI utbildning. Ingen deltagare har dock specifikt nämnt detta, vilket kan innebära att de inte själva upplever att dessa utbildningar har utgjort någon stor förändring.

Effekt 9: Kommit närmare arbetslivet

Nästan en fjärdedel av de intervjuade deltagarna uppger att de har kommit närmare arbetslivet.

Utvärderarens kommentar: Detta betyder dock inte att övriga 15 intervjuade deltagare inte upplever att de kommit närmare arbetsmarknaden utan endast att dessa tre intervjuade deltagare upplever det som en av de största effekterna som de upplevt som en följd av projektet. Detta genom den arbetslivserfarenhet av yrket som de erhållit via projektet samt de referenser de fått.

De intervjuade deltagarna bedömer förändringen som olika stora, spannet löper från 3-6. De som gett lägre siffra har inte hittat något liknande jobb att söka sedan de slutade sin anställning eller bedömer att de trots erfarenhet och referenser ändå fortfarande står ganska långt ifrån arbetsmarknaden. De intervjuade deltagare som angett mycket stor förändring (6) tycker absolut att de har kommit närmare arbetsmarknaden då de nu har färskare referenser.

”Jag tror inte att jag uppnått några av förändringarna utan projektet. Jag tror att det hade varit svårt för mig att komma ut på arbetsmarknaden utan projektet i och med att jag inte gjort något på så många år och jag hade nog inte känt mig så attraktiv på arbetsmarknaden heller faktiskt. Jobbet idag hade jag nog aldrig fått utan KAK och något annat jobb jag vet inte vad jag skulle ha kunnat sökt. Jag tror att jag fortfarande hade varit arbetslös om det inte varit för projektet eller gått i någon åtgärd. Och i och med det här vet ju de flesta inom kommunen vem jag är och det ökar mina chanser att få jobb även efter det här.” Deltagare Arboga

Effekt 10: Ökat självförtroende/självkänsla

Mer än hälften av de intervjuade deltagarna uppger att de fått ökat självförtroende som en följd av den stöttning de fått av handledarna och medarbetarna på arbetsplatserna samt att de känt sig uppskattade, fått förtroende och betyder något. Någon har fått styra upp sina arbetsdagar och sitt schema helt under eget ansvar och frihet och känt att denne klarat av saker deltagaren inte trodde att denne kunde själv.

Att deltagarna genom anställningen har lämnat försörjningsstödet och blivit självförsörjande har utgjort en mycket stor bidragande faktor till effekten. Utländska deltagare anger även att de förbättrade språkkunskaperna i svenska har bidragit till att stärka självförtroendet. Deltagare med funktionsnedsättningar har också stärkt sitt självförtroende genom att de med rätt arbetsplats och stöd och hjälp från sin projektledare klarat av sin anställning trots sina svårigheter.

De allra flesta av de intervjuade deltagarna bedömer att deras självförtroende har ökat stort (5) medan några anger mycket stor förändring (6) eller ganska stor förändring (4).

”Jag lever, jag är någon, jag känner mig som en. När man träffar nya människor och de frågar vad man jobbar med, jag mår bättre hela jag, kommit in i jobbvängen, säkerheten. Jag gick med i a-kassan så jag fick möjlighet att stämpla om jag skulle bli arbetslös igen, jag har fått ökad inkomst med totalt 5 000-6 000 kr/mån. Fick nytt jobb efter att det första tog slut och jag har svårt att tänka mig att jag fått det utan KAK-projektet.” Deltagare Arboga

Effekt 11: Ökat socialt umgänge

Ett fåtal av de intervjuade deltagarna upplever att de fått ett ökat socialt umgänge. En deltagare var relativt nyinflyttad och lyckades inte lära känna någon. Genom projektet fick dock deltagaren vänner och ett socialt liv. Projektledaren presenterade deltagaren för andra och hjälpte deltagaren att visa upp sig och visa vad deltagaren kunde. Deltagaren fick komma in på en bra arbetsplats med likasinnade. Deltagaren tycker att förändringen är ganska stor (4) då hen nu känner många arbetskamrater och människor. Detta gör att hen nu inte sitter inlåst utan hör av sig till folk, går ut och är inte hemma hela tiden.

En annan av de intervjuade deltagarna som har utländsk bakgrund och lever ensam säger att hen nu träffar människor från andra länder i högre utsträckning vilket också leder till att hen utvecklar sina språkkunskaper (4).

Effekt 12: Förbättrade kunskaper i svenska

En tredjedel av de intervjuade deltagarna upplever att de fått förbättrade kunskaper i svenska. Nästan samtliga av de intervjuade deltagarna med utländsk bakgrund uppger att de förbättrat sina språkkunskaper genom att de bara pratar svenska på jobbet då all personal är svensk och eftersom deltagarna genom praktiken och anställningen tränat på att tala svenska och inte bara på att läsa eller skriva som man gör i skolan. De förbättrade språkkunskaperna gör att deltagarna exempelvis nu kan besöka vårdcentralen eller tandläkaren själv utan att någon följer med. Deltagarna mår också mycket bättre när de förstår det som sägs. I början när deltagarna arbetade var de blyga men vågar nu prata svenska och tycker om det.

Ca hälften av de intervjuade deltagarna uppskattar språkförbättringen som stor (5) och hälften som mycket stor (6) och att den beror på praktiken och anställningen där man hela dagarna pratar svenska med personal och förskolebarn. En av de intervjuade deltagarna bedömer förändringen som ganska stor (4).

”Jag fixar nya uppgifter på förskolan, det är jättelätt, jag förstår.” Deltagare Kungsör

Effekt 13: Ökade kulturkunskaper

Ett fåtal av de intervjuade deltagarna upplever att de fått ökade kulturkunskaper. Deltagarna fick via sin anställning träffa människor från andra kulturer, tänka så att de gjorde sig förstådda och prata med människor som inte förstod svenska så bra. De intervjuade deltagarna uppskattar förändringen som mycket stor, dvs. (6) då man lärde sig en del arabiska och lärde känna människor från andra länder.

Effekt 14: Ingen förändring

Två intervjuade deltagare upplever ingen förändring som en följd av projektet. En av de intervjuade deltagarna fick praktik i projektet men det ledde inte till arbete. Deltagaren har dock trots detta inga förslag på något som skulle kunna förbättras i projektet. Deltagaren har bott i Sverige i drygt 20 år och har under denna tid deltagit i olika projekt och haft många olika praktikplatser som dock aldrig lett till arbete. Deltagaren hade fast jobb ett tag men blev varslad och skickad på utbildning men fick

inget arbete efteråt. Deltagaren är inte intresserad av att utbilda sig och trivs inte med att sitta stilla utan vill lära sig ett yrke mer praktiskt.

Den andre deltagaren tycker inte att denna har upplevt någon förändring överhuvudtaget. Detta trots att deltagaren fått anställning i ett år som sedan förlängts ytterligare 10 månader och det eventuellt därefter kan bli ytterligare förlängt. Anledningen till att deltagaren inte tycker att det är någon förändring är att deltagaren varit anställd på arbetsplatsen tidigare och att anställningen ligger inom arbetsmarknadsenheten.

Hur stor andel av målgruppens effekter hade hänt i alla fall om inte projektet funnits?

De flesta intervjuade deltagare anser inte att de hade haft någon chans att uppnå effekterna utan projektet. Hälften av deltagarna uppskattar att de inte haft någon chans alls att få någon anställning utan projektet. Detta eftersom de sökt så många jobb under så lång tid tidigare utan att få något samt saknar erfarenhet, kontakter och referenser. En deltagare motiverar sitt svar med att dennes anställning inte fanns innan utan skapades av projektet.

En av de intervjuade deltagarna tror att denne hade haft 50 procents möjlighet att få jobbet utan projektet. En annan av de intervjuade deltagarna uppskattar möjligheten att uppnå förändringarna genom projektet till 10 procent eftersom denne inte hade varit självförsörjande utan projektet i alla fall inte under så lång tid och att deltagaren därmed inte heller hade fått något ökat självförtroende utan projektet.

En av de intervjuade deltagarna har haft anställning på samma arbetsplats tidigare så deltagaren tycker inte att det är någon förändring, utan uppskattar att 100 procent hänt i alla fall. En av de intervjuade deltagarna tror att förändringen kommit i alla fall men att det hade tagit lite längre tid. En annan tror att det hade funnits chans att nå förändringen själv via vikariepoolen.

Fokusgrupp 1 (deltagare 2, 3, 4 och 5) och fokusgrupp 3 (deltagare 9) hann pga. språksvårigheter inte besvara frågan då fokusgrupperna pga. detta tog längre tid än beräknat. Det hade i dessa fall behövts en tolk för att effektivisera intervjuerna.

Beror målgruppens effekter på någon annan aktör än projektet

De flesta intervjuade deltagare anser att deras uppnådda effekter endast beror på projektet. En deltagare uppger att Jobbcenter bidrog genom att hitta arbetsplatsen.

Hur ser målgruppens situation ut idag efter deltagandet i projektet

Nästan en fjärdedel av de intervjuade deltagarna har vid intervjuernas och fokusgruppernas genomförande i december 2015 fått ett arbete efter anställningarna i projektet. En av dessa som timvikarie.

Nästan en fjärdedel av de intervjuade deltagarna är fortfarande med i projektet och vet inte vad som händer därefter. Deltagarna har kvalificerat sig till a-kassa, några tror att de kanske kan få vikariera på arbetsplatsen men tycker inte att det är tillräckligt då man ibland inte får något arbete alls vissa månader. Deltagarna trivs med yrket men är

skeptiska till att utbilda sig till yrket då de tycker att utbildningen är lång och dessutom på annan ort.

Ett fåtal av de intervjuade (3 st) har påbörjat en utbildning. Ytterligare en deltagare har ansökt om en utbildning inom det yrkesområde deltagaren arbetat och inväntar antagningsbesked. En deltagare ska gå en kortare yrkesutbildning i februari och funderar även på ytterligare en yrkesutbildning via Arbetsförmedlingen. En deltagare ska läsa in grundämnena på Komvux. Deltagaren har inget särskilt mål med det än utan vill bara läsa upp de ämnen deltagaren missade i gymnasiet.

En tredjedel av de intervjuade deltagarna har i dagsläget inte fått något nytt arbete efter det att deras ett års anställning tagit slut och är därför arbetslösa igen. En av dessa har nu förbrukat sina 300 a-kassedagar och praktiserar nu genom Arbetsförmedlingen övriga är tillbaka där de var innan projektet.

De intervjuade deltagarna själva är inte så bekymrade över att anställningarna tar slut utan de flesta är glada över de tidsbegränsade anställningar med arbetslivserfarenhet och referenser som man fått samt att man kvalificerat sig till a-kassa. Deltagarna är därför i stort nöjda med sin tid i projektet. Vissa tycker dock att man borde funderat lite mer på kring vad som händer efter anställningarnas slut för att förhindra att man hamnar på ruta ett igen.

Utvärderarens kommentar: För att förlänga varaktigheten hos projektets effekter anser dock utvärderaren att man borde kompletterat anställningarna med mer strukturerade individuella samtal och planer kring vad som händer efter anställningarnas slut. Vissa anställningar har även varit skapade anställningar som inte fanns innan projektet, där möjligheten till förlängd anställning efter den tidsbegränsade anställningens slut inte fanns. Anställningarna har förstås även i dessa fall trots detta skapat stora betydande positiva effekter hos deltagare som står långt ifrån arbetsmarknaden även om de saknar långsiktighet.

”Jag tycker inte att långsiktigheten är något problem för man får ju prova på att ha en inkomst och det ger mersmak och man kanske försöker söka jobb ännu mer. Har kvalat in till a-kassa och har då tid att söka jobb innan man behöver hamna i försörjningsstödet igen.” Deltagare Arboga

”Man fick in en fot i arbetslivet men man skulle kanske ha jobbat lite mer på vad händer efteråt.” Deltagare Kungsör

Enligt projektledningen har det dock förts individuella samtal om vad som ska hända efter anställningens slut under hela tiden deltagarna varit inskrivna i projektet och man uppger att handlingsplaner har upprättats just med tanke på både nutid och framtid. Det har dock enligt projektledningen varit svårt att få med sig deltagarna i det tänket då deltagarna har haft svårt att fokusera på framtiden och varit nöjda med anställningen och inte gärna velat tänka framåt. Här går med andra ord deltagarnas och projektledningens bild isär men oavsett så hade det behövts någon ytterligare förstärkt insats på området för att förlänga varaktigheten hos projektets effekter.

Hjälper projektet deltagarna att uppnå sina mål

Sammanlagt upplever hälften av de intervjuade deltagarna att projektet har hjälpt dem att uppnå sina mål då de har fått arbete, kommit ifrån försörjningsstödet, påbörjat en utbildning och kvalificerat sig till a-kassa. En av de intervjuade har genom den ökade inkomsten även kunnat betala bort sina skulder och blivit skuldfri. Två av de intervjuade deltagarna upplever dock inte det. Av dessa har en haft en anställning på samma arbetsplats tidigare och eftersom detta är inom arbetsmarknadsenheten tycker inte deltagaren att det utgör någon förändring eller är deltagarens mål. Den andre tycker inte heller det eftersom det inte fanns någon tanke bakom att deltagarens anställning skulle fortsätta så att deltagaren idag är tillbaka på ruta 1.

En av de intervjuade deltagarna svarar både ja och nej då deltagaren fick arbete men vill komma ännu längre. Deltagaren har nu sökt utbildning inom yrkesområdet och kommer deltagaren in så tycker deltagaren att denna har uppnått sitt mål annars inte.

Pga. vissa deltagares språksvårigheter som gjorde att intervjuerna tog längre tid än planerat hanns frågan inte med i dessa intervjuer men utvärderarens bedömning utifrån deltagarnas uppnådda resultat och effekter är att ytterligare fyra personer hade svarat ja medan en person hade svarat nej.

”Ja absolut. Det hjälpte mig en bra bit på vägen, att få ett riktigt jobb med riktig lön och så. Jag kvalificerade mig till a-kassa efteråt.” Deltagare Kungsör

”Nej, det positiva var att jag fick språkkunskaper och prova på att undervisa och fick betala av nästan hela min skuld, lite återstår, och fick bra intyg och meriter men jag står ju ruta ett igen. Det fanns ingen tanke bakom att det skulle fortsätta. En del har nog fått fortsätta men inte jag.” Deltagare Kungsör

Framgångsfaktorer

De intervjuade deltagarna tycker att möjligheten att komma in på arbetsmarknaden genom anställningarna, få en riktig lön och synas igen har varit det bästa med projektet. Detta eftersom projektet har bidragit till att skapa kontakter som ger möjligheter samt att de har fått träffa nya människor. En intervjuad deltagare uppger att det varit kontakten med projektledaren, dennes bemötande och hjälp t.o.m. på fritiden som skapat en positiv spiral och motivation hos deltagaren.

För de utlandsfödda deltagarna har vikten av svenska kontaktnät och referenser via projektledarna varit viktiga för att få in den första foten på den svenska arbetsmarknaden och visa vad de kan. Att samtidigt få träna på att praktiskt tala svenska hela dagarna och inte bra läsa eller skriva svenska har även förbättrat språkkunskaperna för de utlandsfödda.

Förbättringsmöjligheter

Intervjuade deltagare tycker att det varit bra men hade velat att anställningen skulle vara längre än ett år. En deltagare hade utbildning inom yrket men uppger att denna ändå inte fick arbete efter sin anställning i projektet.

En av de intervjuade deltagarna tycker dock att beredskapsavtalet inte har varit bra utan att det är ett stort bekymmer att a-kassan blir så låg, 8 500 kr/mån. Detta ef-

tersom det är för lite för att klara sig själv och syftet med projektet var att deltagarna skulle komma ifrån försörjningsstödet. Deltagaren berättar att deltagarnas ordinarie lön har en skattelättnad men att a-kassan inte har detta så där får deltagarna hög skatt.

Några av de intervjuade deltagarna tycker att projektet hjälpte deltagaren en bra bit på vägen och utgjorde en chans men att man kanske borde ha funderat lite mer på vad som händer efter projektet.

En av de intervjuade deltagarna uppger sig vara en person som alltid vill göra saker och tycker att det kunde kännas lite negativt att inte upplevas som en ordinarie person. Deltagaren upplevde att hen inte fick ha åsikter. Deltagaren och projektledaren diskuterade det lite och deltagaren säger att det kanske har med deltagaren själv som person att göra. Deltagaren hade jobbat inom yrkesområdet länge men fick inte fram sina åsikter på arbetsplatsen.

En av de intervjuade deltagarna tycker att man bör se till att placera rätt personer på rätt plats och utgå ifrån vad personen har för önskemål. I början sa projektpersonalen till deltagaren att det bara fanns jobb på en viss arbetsplats men deltagaren fick inte välja. Deltagaren tycker därför att man ska ge mer val utifrån individen.

”Jag kan ju söka sådana jobb som har med integration att göra, men de kräver att man är beteendevetare eller socionom och jag skulle kanske pluggat lite under projekttiden men vi tänkte inte så varken min projektledare, chef eller jag och det var inte medvetet att det skulle bli så här utan det bara blev så, jag läste svenska 2 på kvällstid men jag skulle kanske ha fått någon utbildning i integration. Jag skulle kunna plugga vidare men socionom är en så lång utbildning, men fortbildning på arbetsplats skulle jag kunna tänka mig. Jag är mer praktiskt lagd och har svårt att sitta stilla så en kombination skulle jag ha velat ha.” Deltagare Arboga

Bemötandet

Deltagarna upplever att bemötandet från såväl handledare på arbetsplatser som projektledarna har varit bra och vissa har fortfarande kontakt med projektledaren. Samtliga deltagare är mycket nöjda med projektpersonalens bemötande och tycker att man fick bra kontakt.

”Fantastiskt tycker jag, de var underbara. I början var man lite osäker i och med att man inte var van men då hade man Elisabeth i ryggen. Jag visste att jag kunde ringa henne när som helst om det var något. Deltagare Arboga

Jag fick bra kontakt med Christer och hans bemötande och hjälp t.o.m. på fritiden. Det skapade en positiv spiral. Deltagare Köping

Jag har fått bra stöd, Christer har haft tid med mig.

Bemötandet har varit suveränt från projektledarna och handledarna!

Tiden

Samtliga intervjuade deltagare tycker att projektpersonalen haft tillräckligt med tid för deltagarna, man har besökt deltagarna på arbetsplatserna och kontrollerat hur man

trivts. Man har även haft kontakt med vissa deltagare efter projektet. Deltagarna upplever även att handledarna haft tillräckligt med tid för dem och följde upp hur det gick.

Slutsatser och sammanfattning

Den kvalitativa utvärderingens fokus är att redovisa och synliggöra de förändringar och effekter som målgruppen genomgått/uppnått som en följd av medverkan i projekt KAK. Vi har i denna rapport redovisat målgruppens egna upplevda förändringar men även de förändringar som de båda projektledarna och ett urval av handledarna uppfattat.

Då projektet inte haft uttalat syfte och mål i kvalitativa termer går det inte att uttala sig om huruvida det i rapporten redovisade resultatet är ”bra” eller ”dåligt”. Projektets mål var enbart uttryckt i kvantitativa termer och löd på följande sätt;

”Antal personer som är aktuella för projektet beräknas till ca 160 personer

- ca 75 procent av deltagarna beräknas genomgå hela projektets program

- ca 75 procent av deltagarna väntas bryta eller minska behovet av försörjningsstöd”

Enligt projektets egen slutrapport har 180 personer deltagit i projektet. Så vitt vi kan se dels utifrån det urval vi själva har intervjuat, dels det som redovisas i projektets egen slutrapport har de två målen uppnåtts. Viktigt att betona är att de effekter som deltagarna uppnått är effekter på relativt kort sikt, antingen direkt efter att den ettåriga anställningen upphört alternativt att det gått maximalt ett år efter att anställningen upphört. Vilka de långsiktiga effekterna av detta projekt kommer bli är givetvis omöjligt att uttala sig om idag, det enda sättet att få veta det är att göra uppföljande utvärderingar.

Sammanfattning

Den mest markanta effekten hos deltagarna enligt **projektledarna** är att de fått ökad självkänsla, framför allt beroende på att de gått från ett beroende av försörjningsstöd till en egen lön, och därmed sluppit myndighetsjagandet. För de deltagare som har barn har självkänslan också stärkts av att anställningen haft stor betydelse även för barnen som nu kan berätta för sina kamrater att pappa/mamma går till jobbet på morgonen. Effekter som ligger i linje med detta är flera deltagare uppger att fått ett värde som människa och att de blivit mer delaktiga i samhället.

En annan effekt är att hälsomedvetandet har ökat hos flera deltagare. Flera deltagare säger också att de tar mer ansvar nu när de har/har haft ett jobb, detta gäller särskilt de utlandsfödda deltagarna. Det ökade intresset för studier är också en effekt som kan få stor betydelse framför allt på sikt. Cirka 1/3 av deltagarna har gått till studier för att i ett nästa steg förhoppningsvis kunna gå vidare till en anställning.

På en sexgradig skala där sex är bästa värde uppger projektledarna att förändringen för deltagarna i genomsnitt har varit 4 respektive 5.

Den faktor som har haft störst betydelse för förändringen är anställningen i sig. En väsentligt bidragande faktor har varit att projektledarna och handledarna funnits tillgängliga. Det senare har skapat trygghet hos deltagarna. Enligt projektledarnas upp-

fattning så hade merparten av deltagarna inte kommit vidare utan det stöd de fått i projektet, *”vi som projektledare har haft en stor del i förtroendebyggandet.”*

Handledarnas uppfattning är att många deltagare genomgått en stor förändring. De pekar på att språket förbättrats samt att deltagarna utgjort ett stort stöd i tolkning och kommunikation, men också att de fått social träning och skaffat sig rutiner de inte hade tidigare. Handledarna har även upptäckt att deltagarna ändrat flera svenska föräldrars syn på nyanlända då vissa föräldrar haft en negativ syn först men sedan ändrat uppfattning och insett att alla är lika mycket värda.

Förändringen för de deltagare som handledarna varit i kontakt med uppskattas till mellan 4 och 4,5 på en sexgradig skala. Det som gav upphov till denna markanta förändring var att deltagarna växte med uppgiften och bidrog mer och mer till verksamheten. Det som gett upphov till förändringen är dels att deltagarna utfört ett arbete som de inte gjort förr, dels att det har byggts en relation mellan handledaren och deltagarna.

Två av handledarna anser att deltagarna troligen inte uppnått denna förändring utan deltagande i projektet. Den tredje handledaren anser att deltagarna kunnat uppnå förändringen på egen hand men att det då hade tagit mycket längre tid, *”projektet har spelat stor roll.”*

Samtliga intervjuade **deltagare** var arbetslösa innan projektet, flertalet under många år. De var helt eller delvis beroende av försörjningsstöd under kortare eller längre perioder.

Att ha fått arbetspraktik som sedan lett till anställning uppger nästan hälften av de intervjuade deltagarna som en mycket stor förändring i sina liv. Nästan en tredjedel av de intervjuade deltagarna uppger att de mår fysiskt och/eller psykiskt bättre som en följd av projektet. Deltagarna uppger att de mår bättre av att genom anställningarna träffa folk, få socialt utbyte med trevliga och hjälpsamma arbetskamrater och inte bara vara hemma.

Nästan hälften av de intervjuade deltagarna uppger att de fått ökad inkomst som en följd av anställningen. Den ökade inkomsten leder till bättre självkänsla och trygghet. Hälften av deltagarna uppger också att de minskat sitt försörjningsstöd eller blivit helt självförsörjande pga. anställningen.

En annan viktig effekt är att nästan en fjärdedel av de intervjuade deltagarna uppger att de har kommit närmare arbetslivet. Nästan samtliga intervjuade deltagare med utländsk bakgrund uppger att de förbättrat sina språkkunskaper genom att de bara pratar svenska på jobbet. De har därmed inte bara läst eller skrivit som man gör i skolan.

Mer än hälften av de intervjuade deltagarna uppger att de fått ökat självförtroende som en följd av den stöttning de fått av handledarna och medarbetarna på arbetsplatserna samt att de känt sig uppskattade, fått förtroende och betyder något.

Huruvida projektet hjälpt deltagarna att uppnå sina egna personliga mål så uppger hälften av de intervjuade deltagarna att projektet har hjälpt dem att uppnå sina mål då de har fått arbete, kommit ifrån försörjningsstödet, påbörjat en utbildning och kvalificerat sig till a-kassa.

För att öka deltagarnas möjlighet att efter projektet få en fortsatt anställning inom yrket bör anställningar utformas där arbetsuppgifterna ligger så nära de ordinarie anställningarna som möjligt.

Hälsa och kompetensutveckling

Vad gäller frågan om deltagarna fått en förbättrad hälsa och erbjudits kompetensutveckling kan vi konstatera att det initialt i projektet budgeterades mycket pengar på hälsoutredningar via Hälsocenter och kompetensutveckling. När det under våren 2015 bestämdes att projektet skulle förlängas i sex månader skedde dock en omfördelning av medlen som var avsedda för hälsoutredningar och kompetensutveckling.

Utifrån de intervjuer vi genomfört framgår att det är få deltagare som erbjudits kompetensutveckling. Exempel på detta är körkortsutbildning och utbildning i röjsåg. Vårt intryck är att den kompetensutveckling som har genomförts har haft marginell betydelse för projektets utfall. Enligt projektledningen har dock så gott som alla deltagare erbjudits kompetensutveckling, både i form av föreläsningar som man köpt in och i form av betald tid, för att kunna studera upp betyg, ta körkort, hälsosamtal och motion. Flera av respondenterna har även enligt projektledningen deltagit i MI utbildning, föreläsning om mod, att våga förändra, attitydseminarium m.m. Ingen av respondenterna har dock nämnt detta. Kanske är det så att deltagarna inte upplever någon betydande förändring som en följd av kompetensutvecklingen. Projektledningen uppger även att det varit svårt att få samtliga deltagare motiverade till att delta i den kompetensutveckling som erbjudits. Deltagarna har själva valt att fokusera på sin anställning istället.

Samma slutsats kan vi dra avseende de relativt få hälsoutredningar som genomförts, även om vårt intryck är att det genomförts fler sådana än det genomförts kompetensutvecklingar. Projektledningen uppger att behovet av hälsoutredningar har varit litet men att de som haft behov av det har fått det genom att exempelvis slussas vidare till rätt aktör. Projektledningen uppger dock att man i större utsträckning kunde ha erbjudit samtalsstöd via Kommunhälsan). Däremot uppgav ett stort antal av deltagarna att de mådde mycket bättre både psykiskt och fysiskt som en följd av projektet. Ingen angav dock att detta var pga. någon särskild hälsoinsats utan det var mer pga. den ökade självkänsla, trygghet och frihet som anställningen medfört som i sin tur gav ökad energi och det faktum att man genom jobbet fick bättre dagliga rutiner med ökad rörelse och mattider

Ros och ris

Vad som varit mindre bra med projektet enligt de deltagare vi intervjuat är att även om projektet i sig varit positivt hade många önskat att anställningen skulle vara längre än ett år. Andra synpunkter har t ex. varit att det har känts lite negativt att inte upplevas som en ordinarie personal och att deltagarna inte fullt ut kunnat välja vilken arbetsplats de ska arbeta på.

Den mest påtagliga kommentaren av negativ karaktär har dock varit att projektet borde haft mer fokus på vad som ska hända deltagarna efter att anställningen har upphört. Denna fråga har varit aktuell för många deltagare och även skapat onödig oro genom att stödet angående denna viktiga fråga saknats.

Sammanfattningsvis uppger de intervjuade deltagarna att möjligheten att komma in på arbetsmarknaden genom anställningarna, få en riktig lön och synas igen har varit det bästa med projektet. För de utlandsfödda deltagarna har vikten av svenska kontaktnät och referenser via projektledarna varit viktiga för att få in den första foten på den svenska arbetsmarknaden och visa vad de kan. Att samtidigt få träna på att praktiskt tala svenska hela dagarna och inte bara läsa eller skriva svenska har även förbättrat språkkunskaperna för de utlandsfödda.

Till sist

Vad vi kan konstatera dels utifrån intervju svaren från de tre respondentgrupperna, dels utifrån de skattningar av upplevda förändringar och effekter på en sexgradig skala som respondenterna gjort, har projekt KAK skapat goda förutsättningar för många av deltagarna att på sikt få fäste i arbetslivet genom att de rustats med olika viktiga verktyg såsom ökat intresse för studier, ökad självkänsla, ökat självförtroende, förbättrade språkkunskaper och ökat ansvarstagande.

Den samhällsekonomiska utvärderingen visar på den ekonomiska nyttan för individerna, organisationerna och samhället. Tillsammans med den kvalitativa utvärderingen har parterna nu ett brett underlag för att ta vara på projekt KAK resultat och diskutera vidare kring målgruppen och vilka insatser som behövs och hur dessa skall genomföras i de ordinarie verksamheterna.

Vi brukar avsluta våra rapporter med några frågeställningar som kan vara bra att konkret jobba vidare med för projektägaren och samarbetsparterna:

- Hur kan samverkansparterna även i fortsättningen stötta deltagarna för att de ska fortsätta att utvecklas? I detta ligger en stor ekonomisk potential då flera deltagare står på tröskeln till arbetslivet. Denna "efterprocess" bör starta redan under anställningstiden genom löpande strukturerade individuella samtal kring vad deltagaren har för plan avseende arbete och utbildning efter projektet så att deltagaren är förberedd i god tid innan denne länkas över till den myndighet som svarar för efterarbetet. Hur ska strukturerade arbetsformer för detta utarbetas när projektet implementerats?
- Implementeringsarbetet måste genomföras utifrån en väl strukturerad plan; hur ska den genomföras, hur skall arbetsmetoder, arbetssätt och samverkansformer som utvecklats under projekttiden tas tillvara, vilket processtöd behövs, etc.?
- Skulle projektet i högre utsträckning kunna välja deltagare selektivt, dvs. välja de personer som står närmast arbetsmarknaden?
- Hur kan de ekonomiska incitamenten förbättras så att deltagare t ex. inte väljer bort initiala vikariearbeten för att de ger sämre nettoinkomst än vad akassan erbjuder på kort sikt? Viktigt att de långsiktiga effekterna får styra arbetssättet.
- Även för framgångsrika projekt krävs planering, förankring och ansvar på alla nivåer för att implementeringen ska lyckas. Hur kan Samordningsförbundet arbeta tillsammans med parterna vid kommande satsningar för att öka möjligheterna att en insats skall påverka och faktiskt förändra aktörernas arbetssätt och dess organisationer?
- Är det möjligt att sätta tydliga, mätbara mål för individ, organisation och samhälle på kort och lång sikt vid kommande arbetslivsinriktade satsningar? Vår erfarenhet är dessa mål underlättar uppföljning och utvärdering.

Bilagor

1. Projektledningens redovisning av projekt KAK.
2. Kompletterande tabell, samhällsekonomisk utvärdering.
3. Presentation av NyttoSAM.

Bilaga 1. Projektledningens redovisning av projekt KAK

Bakgrund till att projektet startades

1990- talets ekonomiska kris innebar en förändring på arbetsmarknaden för de arbets-sökande. Mindre krävande arbeten försvann som en följd av effektivisering och mer slimmade organisationer och högre krav ställdes på de arbetssökande gällande kompetens och effektivitet. Till skillnad från tidigare krisår fanns det ingen arbetsmarknad för resurssvaga att falla tillbaka på. De som kom att drabbas hårdast av den nya arbetsmarknaden var ungdomar, utlandsfödda och personer med begränsad arbetsförmåga.

20 år senare kvarstår jobbetableringsproblemen för nämnda grupper, även under perioder med en förbättrad arbetsmarknad.

Med allt högre trösklar inom socialförsäkringssystemen och generella svårigheter att nå ett första arbete hänvisas människor i en allt större utsträckning till försörjning genom försörjningsstöd.

Tittar man på försörjningsstödet utformning så är det till sin konstruktion avsett som ett tillfälligt stöd, vilket innebär att man som sökande endast erhåller ekonomisk täckning för det mesta nödvändiga för sin vardagliga försörjning. Denna ekonomiska knapphet i kombination med den sociala stigmatisering som det innebär att vara försörjningsstödstagare gör gruppen än mer marginaliserade än andra grupper som upp-bär offentlig försörjning.

Kännetecknande för gruppen unga vuxna med långvarigt behov av försörjningsstöd är instabila familjeförhållanden, lägre utbildning och mindre fördelaktig socio-ekonomisk bakgrund (Angelin, socialförsäkringsrapport 2008:4). Andra kända karakteristika är låg tilltro till den egna förmågan, social isolering, känslan av skam, rädsla, ohälsa och diffusa hälsomässiga problem. En del av dessa problem uppkommer som en konsekvens av att vara exkluderad från arbetsmarknad och den rättighetsbaserade välfärden.

Forskning om ungdomsarbetslöshet visar att långvarigt utanförskap från arbetsmarknaden i unga år ger en betydande risk för en livslång marginalisering (Hammer 2003), med en ökad sårbarhet för psykisk ohälsa och försämrad hälsa.

Häri blir det viktigt för ansvariga myndigheter att gemensamt och tillsammans med den sökande hitta rätt matchning av erforderligt stöd för den snabbaste och mest bärande vägen till egen försörjning och ett självständigt liv.

Med detta projekt vill vi bryta den pågående eller riskerande marginaliseringen för de personer som riskerar eller har hamnat i ett långvarigt beroende av försörjningsstöd.

Genom en bättre samordning av befintliga samhällsliga resurser kan en mer precis kartläggning och insatser påbörjas tidigare, och tillsammans med realiserbara mål som försörjning genom eget arbete, bereds vi möjlighet till att sätta stopp för en fortsatt marginalisering.

Projektnamn

Projekt KAK – Kunskap – Arbete – Kvalitet.

Projektägare

Socialförvaltningen i Kungsörs kommun.

Projektgenomförare

Två stycken projektledare (beteendevetare).

Projektkostnader och finansiering

Arbetsförmedling deltar med finansiering av aktivitetsstöd och anställningsstöd.

Kommunal finansiering av personal, lönekostnader och lokaler.

Samordningsförbundet: sökt bidrag med 4 650 000 kr för finansiering av projektpersonal och aktiviteter.

Projektets syfte och mål

- Ökad samordning och effektivisering av befintliga resurser inom det offentliga som matchas med förmånstagarens faktiska hjälpbehov och önskemål för en fungerande rehabilitering och arbetsliv.
- Ge deltagande individer en tydlig och realiserbar målbild i form av arbete inom kommunala förvaltningar. För att därigenom skapa förutsägbarhet, sammanhang och meningsfullhet för arbetsprocessen fram till målet om egen försörjning och självständigt liv.
- Kartläggning, i samverkan med andra myndigheter, som tar fasta på deltagarens vilja, livssituation och faktiska hjälpbehov, för att öka möjligheten till tidigare och bättre matchning av insatser för ett fungerande arbetsliv.
- Metodutveckla och kvalitetssäkra innehållet och stödet för praktik- och arbetsplatser och utformningen av dessa utifrån deltagarens och arbetsgivarens behov.
- Utbildningsinsatser på grupp- och individnivå med syfte att öka deltagarnas möjligheter till arbete eller studier efter deltagande i projekt.
- Uppföljningsansvar med innehåll om återförstärkning av arbetsförmåga för ett fungerande arbetsliv efter avslutad deltagande i projektet.

Antal personer som är aktuella för projektet beräknas till ca 160 personer

- ca 75 procent av deltagarna beräknas genomgå hela projektets program
- ca 75 procent av deltagarna väntas bryta eller minska behovet av försörjningsstöd

Målgrupp

Personer utan arbete, som är aktuella inom någon av kommunerna Köping, Arboga och Kungsör och som riskerar eller är i långvarigt beroende av försörjningsstöd. Socialstyrelsens definition av långvarigt behov av försörjningsstöd är 6 månader och mer. Perioden om 6 månader behöver inte vara sammanhängande, dock bör de olika perioderna av försörjningsstöd ligga nära i tid för de olika sökandetillfällena.

Vilka enskilda personer eller särskilda målgrupper som ska ha företräde i projektet får varje kommun själv bestämma. I Arboga kommun kommer vi fokusera på ungdomar, hushåll med barn under 18 år och personer med utländsk bakgrund, dvs målgrupper som vår socialnämnd finner viktiga att prioritera. Detta utesluter inte att andra personer från Arboga kommer bli aktuella för projektet.

Gemensamt för de olika deltagarna i projektet är att de har behov av särskilt stöd för att nå ett arbete.

Projektid

Projekt KAK startade 1 mars 2013 och avslutades 31 december 2015.

Hur har deltagarna rekryterats in till projektet, remiss, fördelning mellan aktörer?

Köpings kommun – personer som remitterats till Jobbcenter från försörjningsstöd väljs ut och erbjuds plats i projektet genom konsulent.

Arboga kommun – personer som remitterats till arbetsmarknadsenheten väljs ut och erbjuds plats i projektet genom konsulent eller genom handläggare på försörjningsstöd.

Kungsörs kommun – handläggarna på försörjningsstöd väljer ut och erbjuder personer att ingå i projektet.

Har en bedömningsgrupp använts?

Nej.

Frivillighet, krav på motivation?

De utvalda deltagarna erbjuds en plats i Projektet. Möjlighet att tacka nej har funnits, dock är det ytterst få som tackat nej till erbjudandet. De personer som under första året erbjöds plats ansågs av remitterande personal stå relativt nära arbetsmarknaden och motivationsarbetet var redan inlett.

Evidensbaserad metod?

Motiverande samtal (MI), ASI (Addiction Severity Index) och inslag av ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health)

Samverkansparter och intressenter, som inte ingår i projektet?

Hälsocenter, Kontrast Idé & Utveckling AB, Act & Grow (Maria Gerlofsson), Västra Mälardalen i Samverkan, Kvinnersta gymnasiet (natur) Örebro, Borago i Linköping AB, Mål & Mening AB, Cornerstone, MI-utbildare Tommy Enell, Kommunala vuxenutbildningarna i KAK, Axelssons trafikskola i Köping, Försäkringskassan

Vad har projektet eller verksamheten resulterat i?

Redovisa om syftet med projektet följts.

- *Samordning och effektivisering av befintliga resurser inom det offentliga som matchas med förmånstagarens faktiska hjälpbehov och önskemål för en fungerande rehabilitering och arbetsliv. Viss samordning och effektivisering av befintliga resurser har gjorts inte minst utifrån matchningen mot arbetsplatser, men inga effektiviseringar i ordinarie verksamheter anpassade utifrån projektet. Detta till största del utifrån att vi inte sett något större behov av det utifrån projektets genomförande.*
- *Ge deltagande individer en tydlig och realiserbar målbild i form av arbete inom kommunala förvaltningar. För att därigenom skapa förutsägbarhet, sammanhang och meningsfullhet för arbetsprocessen fram till målet om egen försörjning och självständigt liv. Möjligheten att kunna erbjuda och genomföra en anställning har gjort att detta syfte uppfyllts men också igenom ett tydligt stöd från projektledarna och i form av tidigt prata framtid efter projektet. Detta i samband med både grupp- och individuella kompetensinsatser har för deltagarna skapat en annan slags medvetenhet kring möjligheter i livet, där egen försörjning är en viktig del.*
- *Kartläggning, i samverkan med andra myndigheter, som tar fasta på deltagarens vilja, livssituation och faktiska hjälpbehov, för att öka möjligheten till tidigare och bättre matchning av insatser för ett fungerande arbetsliv. Den kartläggning som gjorts inom projektet har i de flesta fall blivit en grund för vidare utredning och samverkan med andra myndigheter/partners. Detta för att på mest effektiva sätt matcha deltagaren mot sitt mål.*
- *Metodutveckla och kvalitetssäkra innehållet och stödet för praktik- och arbetsplatser och utformningen av dessa utifrån deltagarens och arbetsgivarens behov. Ingen metodutveckling eller kvalitetssäkring har gjorts. Däremot har vi varit noggranna med vilket behov arbetsplatsen har och vilket behov deltagaren har. Utifrån detta har sedan rätt stöd och innehåll för deltagaren givits, såsom exempelvis kontinuerliga uppföljningar. Ett tydligt stöd till handledarna på arbetsplatsen från projektledarna har uppfyllts.*
- *Utbildningsinsatser på grupp- och individnivå med syfte att öka deltagarnas möjligheter till arbete eller studier efter deltagande i projekt. Syftet är uppfyllt*

genom insatser både på individ- och gruppnivå. Det har handlat om den egna kompetenstiden, utbildningar och/eller föreläsningar.

- Uppföljningsansvar med innehåll om återförstärkning av arbetsförmåga för ett fungerande arbetsliv efter avslutat deltagande i projektet. *Uppföljningsansvaret uppfylls genom fortsatt kontakt helt baserat på individens egna behov och önskemål.*

Redovisa resultatet för samtliga mål för projektet

Antal personer som skulle aktualiseras för projektet beräknades till ca 160 personer, antalet hamnade på 183 personer.

- ca 75 % av deltagarna beräknas genomgå hela projektets program, resultatet blev ca 77 %.
- ca 75 % av deltagarna väntas bryta eller minska behovet av försörjningsstöd, resultatet blev ca 90 %.

Beskriv förbättrings- och framgångsfaktorer

Tre områden som ni bedömer att ni borde bli bättre på eller som kan utvecklas ytterligare.

- Personaladministrationen kring dessa åtgärdsanställningar behöver bli enhetlig och tydlig gentemot den anställde. Inte minst när det gäller semesteruttag och antal betalda semesterdagar.
- Information kring dessa anställningar måste förtydligas ute på förvaltningarna när det gäller kostnader, ansvar och befogenheter. Detta för att den anställde inte ska hamna i kläm.
- I väntan på en praktik/arbetsplats så ska tomrummet däremellan fyllas med meningsfulla aktiviteter inför detta. Eftersom projektet startade under mars månad gjorde den stundande rekryteringen av praktikplatser inför sommaren, att projektdeltagarna blev drabbade. Detta ledde i sin tur för de deltagare som kom in i början att man fick vänta två-tre månader innan man kunde matchas ut.

Tre framgångsfaktorer för projektet:

- Löftet om en anställning.
- Matchningen mot "rätt" arbetsplats.
- Att ha en speciell person man kunde vända sig till i olika frågor och som man visste var tillgänglig. Förtroendebyggandet mellan deltagare och projektledare möjliggjorde aktiv dialog som skapade trygghet.

Typfall

Beskriv ett par typfall för att illustrera projektets/verksamhetens arbetsgång och resultat.

- En man remitterades projektet från konsulent, praktiksamordnare letade efter lämplig arbetsplats i den egna kommunen men hittade ingen. Kontakt togs därför med angränsande kommun där en plats bereddes på den egna arbetsmarknadsenheten. Där prövades/praktiserade personen för att se huruvida han hade förmåga att ha ett arbete. Under tre månader gjordes flera uppföljningar tillsammans med deltagare samt arbets- och projektledare vilket resulterade i en del justeringar av både arbetsuppgifter och tider. Trots stor samarbetsvilja och engagemang från deltagarens sida slutade det med att hans fysiska hälsa satte stopp för en anställning och pågående planering med Landstinget fick fortsätta i samband med en återremittering till konsulenten.
- En ung kvinna utan gymnasieutbildning vars dåliga och mångåriga erfarenhet av myndigheter berövat henne orken att på egen hand söka möjligheter till egen försörjning varken mot arbete eller studier. Trots sin skeptiska inställning att delta i projektet gav hon det ändå en chans. Matchningen fungerade med detsamma och arbetsplatsen såg ganska fort hennes lämplighet för yrket och nyttan hon bidrog med. Under projektanställningen blev deltagaren anställd på timvikariat för att kunna fylla frånvaro från ordinarie personal vilket gjorde att hon tjänade lite extra pengar. Deltagaren använde sin kompetenstid till att komplettera sina gymnasiebetyg och fick efter projektet ett vidare vikariat som efter ett år efter projektdeltagandet fortfarande pågår.

Projektet relativt ett lärande, strategiskt och strukturellt perspektiv:

På vilket sätt har verksamheten eller projektet kunna bedrivas på ett sätt som normalt inte kunna skett genom samarbete inom och mellan de reguljära verksamheterna?

Projektet har genomförts till största del genom att ta tillvara ordinarie organisation. Det vill säga att inga genvägar in till externa samarbetspartners har skapats utifrån projektets genomförande.

Hur har arbetsmetoder, arbetsformer och samverkan kunnat utvecklas, innovativa grepp prövats och vilka mervärden och har skapats?

Genom att projektledarna sett helheten kring arbetsmarknadsarbetet hos respektive ort har förslag på förbättringar kunnat givits. Inte minst utifrån vad deltagarna själva uttryckt.

Vilka insatser skulle målgruppen sannolikt fått om de inte ingått i målgruppen?

Sannolikt jobbsökeri på den lokala arbetsmarknadsenheten med en eventuell kortare arbetspraktik samt vidare kontakt med konsulent.

Har samverkan och ledningsfunktioner fungerat "smidigare"?

Svårt att besvara eftersom ingen av projektledare visste hur det såg ut innan projektet genomfördes.

Sammanfatta kortfattat projektets (möjliga) långsiktiga värde och effekter för individerna, parterna/aktörerna var för sig och i samverkan.

Projektet kommer att implementeras i mer eller mindre utsträckning på respektive ort. För deltagarna har ett nytt sätt att tänka kring sin egen försörjning väckts, vilket långsiktigt givit dem en bättre livssituation. Ute på förvaltningarna har man genom projektets anställningar fått en insyn i kommunens arbetsmarknadsarbete och därmed en ökad vilja och förståelse att ta emot personer.

Hur överförs lärandet, arbetsmetoder, samverkan till de berörda reguljära verksamheterna? Om inte finns det någon tanke eller plan för att ta vara på det strategiska och strukturella värdet?

Genom vår slutrapport, utvärdering och slutseminarium.

Bilaga 2.

Kompletterande tabell, samhällsekonomisk utvärdering

I tabell 7 redovisas intäkterna på kort sikt uppdelade i finansiella och reala effekter för kommun och landsting. Uppgifterna avseende de totala värdena i tabellerna gäller den population som ingått i utvärderingen.

Tabell 7. Intäkter på kort sikt, finansiella och reala effekter för kommunen och landstinget.

	Kort sikt	Per deltagare
Kommun, varav	6 069 000 kr	103 000 kr
ekonomiskt bistånd	4 050 000 kr	69 000 kr
skatt	1 128 000 kr	19 000 kr
omsorg och handläggning	892 000 kr	15 000 kr
Landsting, varav	605 000 kr	10 000 kr
skatt	561 000 kr	10 000 kr
sjukvård	73 000 kr	1 000 kr

Bilaga 3.

Vad är NyttoSam?

Payoff's metod NyttoSam har sitt ursprung i ett annat samhällsekonomiskt modell, SamPop. Under år 2007 tog payoff över rättigheterna till SamPop från Arbetslivsresurs AB. SamPop togs ursprungligen fram av Samhall Resurs AB för drygt tio år sedan. Därefter har metoden vidareutvecklats och uppdaterats och fått namnet NyttoSam.

Med stöd av NyttoSam genomför Payoff utvärderingar och analyser av verksamhet och insatser, som syftar till att minska utanförskapet i samhället och som ska leda till att individernas självförsörjningsgrad ökar. Uppdraget inbegriper utbildning riktad mot

uppdragsgivaren, support under uppgiftsinsamlingen, ev. delrapporter samt en slutrapport som redovisas direkt hos kund.

Kortfattat fungerar modellen på följande sätt: genom att kartlägga en individs livs- och försörjningssituation under en period av 12 månader FÖRE en åtgärdsperiod och sedan jämföra detta med motsvarande situation under en period av 12 månader EFTER åtgärden beräknar NyttoSAM de ekonomiska effekter som uppstått. Effekterna beräknas för såväl samhället som helhet, som för olika aktörer. De aktörer som redovisas separat i programmets standardversion är kommun/stad, landsting/region, Försäkringskassa, Arbetsförmedlingen, övrig stat, staten totalt, försäkringsgivarna (via inbetalningar till avtalsförsäkringarna) och individen själv.

NyttoSAM ska ses som en modell, som visar storleksordningen på utfallet av de vidtagna åtgärderna för samhället och respektive aktör. Utfallets precision är till stor beroende av kvaliteten på inmatade uppgifter – ju bättre underlag desto säkrare att utfallet är pålitligt.

Modellens struktur bygger på de lagar, regler och system som gäller i dagens samhälle samt ett antal antaganden och avgränsningar, se nedan. Skattelagstiftningen, socialförsäkringssystemet, standardkostnader för olika offentliga tjänster, högkostnads-skydd samt regler för olika arbetsmarknadsåtgärder är några av de delar som ingår i programmet.

Trots modellens solida och matematiskt korrekta karaktär vill vi inom payoff betona att alla de ekonomiska konsekvenser, som är kopplade till en individs rehabilitering är svåra att identifiera, mäta och beräkna. Särskilt komplicerat är att beräkna det ekonomiska värdet av ”mjuka” s.k. ”icke-ekonomiska” effekter, som förhöjd livskvalitet, bättre hälsa, minskat lidande m.m. Vi har därför valt att inte ta med sådana effekter i våra kalkyler. Den marginella osäkerhet som finns i programmets utfall gör att vi avrundar de beräknade värdena till jämna tusentals kronor.

Följande avgränsningar och antaganden har gjorts:

- Inga undanträngningseffekter förekommer. Skapade jobb är ytterligare jobb på arbetsmarknaden.
- Alla resursbesparingar kan omfördelas och användas där behov föreligger även i det korta perspektivet.
- Ev. inkomstökningar för individen leder till ökad konsumtion i samhället, inget sparande förekommer.
- Alla ekonomiska konsekvenser gäller i ett ”första led”. Eventuella s.k. multiplikativa effekter – effekter i nästkommande led – ingår således inte.
- Enbart ekonomiska effekter ingår i analysen. Eventuella ”icke-ekonomiska” effekter på livskvalitet och välbefinnande prissätts inte och ingår därmed inte heller i beräkningarna.
- De ekonomiska effekter som ingår gäller bara den specifika individen. Eventuella spin-off effekter som uppkommer för familj och omgivning ingår inte.
- Modellen förutsätter att allt som produceras av de personer som arbetar/kommer i arbete är efterfrågat på marknaden.

- Den intäkt som staten har i form av olika indirekta skatter bygger på den produktion som individen åstadkommer och inte den konsumtion som han/hon kan orsaka.
- De indirekta skatterna (punktskatter och mervärdesskatter) som påläggs vid beräkandet av effekter på BNP bygger på ett genomsnitt av alla olika skattesatser som förekommer.
- Modellen förutsätter att utbetalade lönebidrag alltid är anpassade till individens produktivitet, innebärande att arbetsgivaren inte kan göra någon vinst på den del av produktionen som denne kompenseras för med lönebidrag.
- Lönebidraget står i omvänd relation till individens produktivitet.

Förklaring till några av nyckeltalen i NyttoSAM:

- *Intäkter*; för samhället skapas intäkter genom att en person kommer i egen försörjning i ett arbete. Alternativt skapas intäkter genom att en person inte längre tar del av vård eller andra insatser som kräver arbetskraft. En deltagare som har ett försörjningsstöd innan insatsen och som har inkomst av lön efter insatsen skapar intäkter genom minskade kostnader för de resurser som frigjorts vid handläggningen. Kommunen har också minskade kostnader för försörjningsstödet samt ökade skatteintäkter. Motsatsen kan också gälla att en person efter en insats inte har skapat intäkter utan genererat högre kostnader genom att det t ex funnits ett behov av rehabilitering.
- *Kostnader*; avser de resurser som insatsen använt för att genomföra insatsen, både egna och eventuellt externa kostnader ingår.
- *Lönsamhet*; beräknas som skillnaden mellan intäkter och kostnader.
- *Återbetalningstid*; den tid det tar för insatsen att nå ”break-even”, vilket innebär att insatsens intäkter är lika stora som kostnaderna.
- *Potential*; vi har tagit fram en schablon för den genomsnittliga årliga kostnaden för att en person inte arbetar och till denna kostnad adderas den faktiska kostnaden för typfallens förbrukning av vård, omsorg och handläggning.
- *Verkningsgrad*; är också ett eget framtaget nyckeltal kopplat till NyttoSAM. Verkningsgraden beskriver hur stor andel av deltagarens samhällsekonomiska kostnad som frigörs under det första året efter att deltagaren lämnat insatsen alternativt när resultatavstämningen gjorts. Kostnaden är beräknad utifrån dennes utanförskap under en period av 12 månader före insatsen. Exempel; om kostnaden initialt är 600 000 kr och det skapas ett värde på 120 000 kr under en period av 12 månader efter insatsen/resultatavstämningen motsvarar det en verkningsgrad på 20 procent. Den årliga samhällsekonomiska kostnaden för utanförskapet (600 000 kr i vårt exempel) är baserat dels på det produktionsvärde som skapas av en vuxen person med 27 150 kr i månadslön utan lönesubvention, dels på personens konsumtion av samhälleliga resurser.

Ovanstående nyckeltal är de vanligaste vi relaterar till men vi redovisar också ytterligare nyckeltal kopplat till kostnaderna för insatsen. Nyckeltalen presenteras också baserat på utfallet på kort sikt, 12 månaders efterläge, i vanliga fall efter att deltagaren kommit i t ex arbete, studier eller någon annan av de resultatmått som

är aktuella för insatsen. Alternativt redovisas nyckeltalen på fem år, medellång sikt, som bygger på en prognos av resultatet efter ett år.